

FaPaC

Federació d'Associacions
de pares i mares d'alumnes
de Catalunya
(entitat sense afany de lucre)

APA,s i AMPA,s de l'ensenyament públic no universitari:
col·legis d'infantil i primària, instituts de secundària,
educació especial, escoles bressol,
conservatoris i escoles de música, etc.

Telèfon: 973 28 18 29

Fax: 973 271702

E-mail: fapac4@pangea.org
Av. Catalunya, núm. 24, 1
25002 Lleida

Telèfons: 93 435 76 86 / 93 347 26 07 / 93 347 72 27

Fax: 93 433 03 61

E-mail: fapac1@pangea.org
Carrer Cartagena, núm. 245, àtic
08025 Barcelona

Horari d'atenció al públic

Diari, de dilluns a divendres feiners, de 16.30 a 20 hores.

Serveis

Informació, assessorament, formació, documentació, representació, assegurança
de responsabilitat civil, escola de pares, etc.

ÍNDEX

Nombre	Tema	Pàgina
	Pròleg	6
	Presentació	8
1	La relació família-escola	10
2	Com eduquem els nostres fills?	14
3	Els problemes més comuns	20
4	El diàleg: la primera clau de l'educació	24
5	La disciplina a casa i a l'escola	28
6	Premis i càstigs	32
7	L'autoestima en la formació de la personalitat	38
8	Maduresa i aprenentatge escolar	44
9	Adquisició d'hàbits	50
10	La coeducació a la família. Nois i noies: diferents, però amb dret a les mateixes oportunitats	54
11	Educació per al consum	60
12	Els jocs i les joguines	64
13	La televisió: el convidat de sempre	70
14	Com podem ajudar els nostres fills en els estudis	76
15	Les notes escolars	80
16	Fracàs escolar	86
17	L'adolescència: una etapa difícil per a pares i fills	92
18	Educació sexual	98

I tu, què vols fer quan siguis gran? L'orientació vocacional i professional després de l'ESO	106
L'agressivitat dels nostres fills. Un tema que preocupa pares, mestres i professors	114
Els pares davant el consum de drogues i la violència juvenil	120
Les vacances: un canvi necessari	126
Les convivències escolars	130
Un bon regal per als nostres fills: l'amor als llibres	136
Índex d'autors	142
Índex per temes	143

PRÒLEG

La societat de les darreries del segle XX està experimentant un seguit de transformacions molt importants. Els avenços científics i les noves tecnologies ens inunden amb nous coneixements. Educar en un món on no hi ha res definitiu, on moltes coses que abans eren inamovibles han deixat de ser-ho, on hi conviuen opcions ètiques, culturals i religioses molt diverses, i on els mitjans de comunicació envaeixen dia rera dia les nostres sales d'estar (i no per portar-nos, en moltes ocasions, models educatius positius), no és una tasca fàcil.

L'escola hi té un paper molt important en aquesta labor, però no oblidem que els pares continuem essent els màxims responsables de l'educació dels nostres fills. Cal, ara més que mai, revitalitzar el paper de la família com agent socialitzador.

La Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya (FaPaC) que agrupa actualment més de 1200 APA (o AMPA) de tots els nivells educatius no universitaris, té com a finalitat principal promoure, organitzar i donar suport al moviment associatiu de mares i pares dins de les escoles i instituts. Una de les activitats emblemàtiques de la Federació és l'Escola de Pares, la qual contempla la formació de les famílies, en tant que educadors dels seus fills i filles, com un dels seus objectius prioritaris. Les activitats que realitza inclouen les escoles de pares, dinamitzades per un especialista en temes educatius, les conferències-col·loqui, i l'edició del "Full d'Assessorament de l'Escola de Pares", publicació trimestral dedicada monogràficament a un tema educatiu.

Ens plau fer-vos a mans una nova eina: el "Manual d'Assessorament per a Pares i Mares". Es una selecció de "Fulls d'Assessorament" i de material de treball, molts dels quals ja havien estat publicats individualment durant els darrers anys, i que han estat elaborats per professionals de l'Escola de Pares. No es tracta de donar receptes fàcils, no n'hi ha quan es tracta d'educar, tan sols pretén ser un element de suport a les famílies en la seva tasca educadora. Ens agradaria que l'utilitzéssiu com un instrument de consulta, per a la reflexió i la discussió posterior.

Volem agrair als autors dels temes: Ricard Montalban, Maria Simón Auberni i Patrícia Tschorne, tots ells vinculats, actualment o en el passat, amb l'Escola de Pares de la FaPaC, l'esforç que suposa plasmar en poques pàgines i de manera entenedora les idees que s'hi exposen; al coordinador de la publicació Josep Francesc Marí per la tasca de selecció i posta a punt de la publicació; i finalment, a la Diputació de Lleida i al Departament d'Ensenyament pel seu respectiu suport en l'edició i en la distribució.

No voldriem acabar sense encoratjar-vos a reflexionar, a discutir i a treballar amb optimisme i sense complexos per millorar l'educació dels vostres fills i filles, tant des de l'àmbit familiar com des de l'APA del vostre centre educatiu. Esperem que el Manual us ajudi a fer-ho.

Rafael Torrubia Beltri
President FaPac

Setembre 1999

PRESENTACIÓ

La FAPAC té com a un dels seus objectius ajudar els pares i les mares, a través de les / aconseguir millorar la seva formació i informació per tal de facilitar-los la tasca educac llurs fills. Actua, així, conjuntament amb els mestres, professors i altres educadors recerca de la millor formació integral dels futurs ciutadans adults de Catalunya. A acció la fa mitjançant les seves delegacions i subdelegacions i amb diferents procedi Entre altres, són els següents:

- * L'edició de dos publicacions periòdiques, gratuïtes, que es distribueixen a través APA:

- ** El PLEC. Butlletí de la Federació, adreçat especialment a les APA.

- ** El FULL. Va adreçat directament als pares i mares, i tracta monogràficament temes sobre educació i relacions pares-fills.

- * L'organització de xerrades col·loqui als col·legis i instituts, amb els pares, n professors d'aquests centres, sobre temes adients a la tasca formadora dels in adolescents.

- * El foment de l'organització i el suport per al seu funcionament de les escoles de pares
- * La distribució de tota mena d'informació i documentació sobre aquests assumptes.

Aquest manual encaixa dins d'aquesta acció de facilitar documentació als pares i Recull part dels FULL publicats fins ara, i altres textos diversos, actualitzant informació, amb la voluntat que sigui una eina útil de consulta, i que pugui servir a mares, més que per aprendre, per reflexionar sobre la nostra acció educadora i p actituds, tan individualment com col·lectivament, sent així un element de dotació a t llars, fent possible d'aquesta manera la seva freqüent consulta.

Els temes que s'hi presenten intenten ser cronològicament paral·lels amb el creixeme nois i de les noies. Altrament alguns d'aquells són aplicables al llarg de tota l' et minoria d'edat dels nostres fills. Així doncs, el que sembla més adient és fer una lect cada tema i meditar-lo tenint en compte l'edat dels nostres fills, i no fer una lectura se sense meditació posterior, de tot el Manual. De totes maneres, cada un de nosaltres, l lectora d'aquestes indicacions, l'haurà d'adequar a les nostres necessitats i interes cada moment.

Agraïm la tasca dels autors dels textos que conformen aquest Manual, que han fet un d'elevada qualitat atansant-nos-la amb un llenguatge molt entenedor; a la Diputa Lleida, el seu interès i suport que ha fet possible aquesta iniciativa, a la Delegació Ter d'Ensenyament a Lleida i als mestres i professors dels centres educatius, la seva col·lat a materialitzar-la.

Josep Francesc Mari i Cardona
Vicepresident de la FAPAC
per a les comarques de Lleida
setembre 1998

TEMA I

LA RELACIÓ FAMÍLIA-ESCOLA

En l'article "Diàleg pares-escola", Joaquim Farré planteja la següent pregunta: "¿Quina primera i més elemental participació és, si no que els pares puguin dir-nos -als professors- com veuen ells els seus fills i la seva evolució escolar?"

El mateix autor afirma que "la relació escola-pares d'un infant concret... és la pedra mestra, sense la qual, parlar de gestió i participació és com tocar campanes".

Quan es parla de gestió i participació, el sector pares d'alumnes té una estructura -l'Associació de Pares d'Alumnes- des de la qual, generalment s'incideix en la dinàmica general del centre.

Però els pares d'un alumne, ¿com fan el seguiment de la seva evolució escolar? ¿Té l'APA alguna funció que li permeti potenciar la relació pares -professor? ¿Com s'estructura l'escola per atendre els pares individualment?

En aquestes pàgines d'assessorament intentarem donar resposta a aquestes qüestions

Descriurem abans de res quines característiques generals són pròpies de l'àmbit familiar.

El concepte *família* ha anat variant. Tot i que hi ha diferents models familiars (nuclear monoparental, etc.), en tots hi ha unes bases fonamentals que es donen i seguiran donant-se processos d'humanització i socialització del ser humà en creixement, els quals configuren la base de la vida adulta futura d'aquest ser en creixement.

La família és "un grup humà primari en el qual els individus neixen, estableixen uns contactes troben l'ambient propici per establir una comunicació enriquidora i perfectiva" (Ríos González 1983). En aquest "grup humà primari" es dona la funció essencial de garantir les necessitats bàsiques de subsistència que, referent als infants, són les de nutrició, higiene, salut, protecció física i jurídica, socialització i educació (Pelegrí, 1991); la mateixa autora considera que família necessita elements externs que puguin aportar "els subministraments idonis per fer possible aquesta funció" ja abans esmentada. Un d'aquests elements externs a la família i que tractarem en aquests fulls és, òbviament, l'escola.

Des d'aquesta perspectiva, atorguem a la família la principal funció educadora de llurs fills, i és aquesta la que actua com a usuària de l'escola per poder completar la funció educadora esmentada. Amb això, es fa imprescindible la relació família-escola. Cal, però, estructurar aquesta relació perquè sigui efectiva.

Feta aquesta breu introducció, comentem les preguntes que plantejarem més amunt.

- ¿Quina primera i més elemental participació és, si no, que els pares puguin dir-nos -als professors- com veuen ells els seus propis fills i la seva evolució escolar?"

Aquesta pregunta que es fa J. Farré la podríem convertir en una afirmació: la primer més elemental participació és que els pares puguin dir als professors com veuen els seus propis fills i la seva evolució escolar.

Podríem argumentar moltes i diferents raons, però la principal, creiem, és que família escola pretenen un objectiu comú: educar l'infant. Els pares són coprotagonistes d'un guió sol l'evolució de llurs fills, el qual es concreta a mesura que creixen: també en són els professors Però si oferíssim al públic una pel·lícula basada només en el guió d'un dels dos coprotagonistes mancaríem elements per poder valorar el conjunt de l'evolució dels infants.

L'ensenyament bàsic, gratuït i obligatori és garantit pels poders públics. Aquests guen el **dret** a participar. Potser ells no poden explicar que també és un **deure**, però altres sí. I el **deure** de participar en l'evolució escolar dels propis fills no es pot reivindicar, i autoimposar; considerem que aquesta és la segona raó fonamental.

La família ha de saber com s'estructura l'escola, què pretén, com treballa. Abans dericular els fills, una primera informació la pot obtenir dels amics, veïns, etc., però de qui ha tenir la informació és de la mateixa escola: quin és el seu projecte educatiu, com l'aplica, is serveis ofereix, quines normes, valors... transmet. En definitiva, l'escola ha d'explicar com ueix tot l'anterior a situacions d'aprenentatge, o dit d'una altra manera, com incorpora l'ideari centre als dissenys curriculars. Aquest primer contacte esdevé fonamental.

s pares d'alumnes, com fan el seguiment de l'evolució escolar de llurs fills?

Podem diferenciar tres tipologies bàsiques, les quals no són excloents entre elles, però sí unes apareixen amb major freqüència que les altres:

1. preguntant als fills
2. a través de l'informe acadèmic (notes escolars)
3. entrevistes amb el professor o tutor.

reguntant als fills

- Com t'ha anat avui a l'escola?

- Bé. Com sempre.

- Però, ¿et sabies la lliçó? ¿T'han preguntat?

- Tens deures avui?

- Uns quants.

respostes no donen detalls, i els pares en voldríem més.

Per a molts infants, l'escola és un àmbit propi, separat de la família; igual que molts lts *obliden* la feina quan tornen a casa, ells tenen també aquesta necessitat. A més a més, se'ls fit sovint que ara que són grans van a l'escola dels grans, i això porta implícit un cert grau itonomia i responsabilitat.

D'una banda, no ens ha d'estranyar que no ens expliquin detalls de la seva activitat diària. ò, d'una altra, hem de saber valorar l'evolució escolar dels fills no solament amb un diàleg de gúntes i respostes, sinó a través d'una comunicació més àmplia, que implica actituds d'interès, preocupació, de mostrar afectivitat, de fer-los sempre constar, de valorar-los per ells mateixos, i seus esforços i no pels resultats, de mostrar-los confiança, etc (per aprofundir en aquest it, consulteu el tema 4, *Diàleg, primera clau de l'educació*).

A través de l'informe acadèmic (notes escolars).

El rendiment escolar de l'alumne es resumeix, en forma d'informe acadèmic o butlletí de es, a cada període avaluatiu que hi ha durant el curs.

Per a moltes famílies, les notes escolars poden ser el vincle més estret que hi ha entre cola (la qual emet les notes) i els pares (que veuen resumit en un o diversos fulls el treball i fills).

Hi ha qui considera les notes com una finalitat:

- T'has d'esforçar per treure bones notes!

o una conseqüència amb finalitat explícita:

- Si treballes força, trauràs bones notes.

Obtenir un quatre o obtenir un sis és valorat de manera molt diferent, tots ho sabem: què tant als pares com als fills ens afecta emocionalment. I els primers comencen a

preocupar-se de debò quan els resultats no són bons. Pot ser que, si s'entrevisten amb el professor per parlar de "com és que ha tret aquestes notes?", comencin a descobrir unes persones (els propis fills), de les quals en sabien molt poc de com eren a l'escola.

Sobre les notes escolars, el tema 15 desenvolupa monogràficament aquest assumpte.

3. Entrevistes amb el professor o tutor.

Ja hem dit que per a molts infants, i podríem dir que gairebé per a tots, hi ha una distinció i separació de l'escola i la família.

No obstant això, els infants continuen sent la mateixa persona. Per aquesta raó podem dir que aspectes que els poden preocupar a l'escola (per exemple, dificultats de relació amb alguns companys de la classe), els afecten fora de l'escola i presenten conductes a casa que els pares no comprenen. També succeeix a l'inrevés. Per comprendre què està passant, els pares i els professors s'han de conèixer.

Això no vol dir comentar com van els fills quan entren o surten de l'escola, sinó que cal utilitzar els mecanismes establerts en el nostre sistema educatiu: l'entrevista.

Tanmateix l'entrevista entre els pares d'un alumne concret i el professor o tutor pot produir situacions negatives, d'inhibició, per exemple segons el grau de preocupació que causi a la família el fet de ser citada. Aquest apartat, però, el desenvoluparem més endavant.

- Com s'estructura l'escola per atendre els pares individualment?

Cada any, unes resolucions de la Conselleria d'Ensenyament donen les instruccions d'organització i funcionament dels centres docents públics d'educació infantil, primària i secundària per al curs següent.

En el seu articulat s'estableix l'horari del professorat i la distribució setmanal d'aquest horari ha de preveure, entre d'altres, "activitats relacionades amb la recuperació i tutoria dels alumnes (entrevistes amb els alumnes i els seus pares ...)". Aquestes activitats han de realitzar-se d'acord amb el calendari que elabora l'equip directiu del centre i que es fa constar a la Programació General de Centre, que té un caràcter anual.

Aquesta normativa atorga al cap d'estudis la responsabilitat de confeccionar l'horari que cada professor farà dins del centre escolar, i aquest horari ha d'establir les activitats que descriu l'articulat esmentat.

Un altre article recull el que s'hauria de fer constar en la Programació General del Centre i, específicament, se cita que hi haurà de constar "l'horari de les entrevistes dels professors amb els pares dels alumnes, ja sigui de manera individual o col·lectiva".

Amb la inclusió d'aquest articulat de la normativa de funcionament i organització dels centres públics hem volgut deixar constància que existeix una estructura que permet que pares i professors puguin establir relacions per fer un seguiment conjunt de l'evolució escolar dels alumnes. Ens qüestionem, però, la seva aplicació pràctica.

A la nostra Federació ens arriben informacions que indiquen que les entrevistes amb els professors no funcionen. També molts professors ens han manifestat que, tot i oferir la possibilitat de les entrevistes als pares, aquests no hi acudeixen.

Descriurem, a continuació, alguns aspectes bàsics que s'han de tenir en compte perquè l'entrevista esdevingui un recurs molt important per fer el seguiment de l'evolució escolar dels nostres fills.

- l'entrevista pares - professor o tutor.

L'objectiu bàsic de l'entrevista ha de ser l'intercanvi d'informació per actuar conjuntament i de manera positiva en l'evolució escolar dels fills i de la seva personalitat.

Qui ha de conduir l'entrevista és el professor o tutor, però ha de permetre que els pares expressin lliurement, ja que aquests "desitgen i necessiten comunicar les seves opinions, dubtes i sentiments sobre l'educació dels seus fills".

L'entrevista ha de ser programada prèviament i és important que hi assisteixin el pare i la mare.

També s'ha de considerar quin grau de preocupació adquireixen els fills (perquè saben els seus pares i el professor parlaran d'ell). Entrevistar-se quan els fills no "van bé" a l'escola i percussions negatives; entrevistar-se regularment, per valorar el conjunt de l'evolució, i veure una acció habitual i afavoreix que els fills se sentin atesos, que els pares es preocupen de fer a l'escola, com els va, etc.

- Té l'APA alguna funció que li permeti potenciar la relació pares-mestres?

La normativa que regula les associacions de pares d'alumnes atorga el dret a participar en l'activitat del centre i a donar suport i assistència als pares d'alumnes, tutors i professors en tot el que es refereix a l'educació dels seus fills.

També els estatuts de l'APA recullen aquests drets esmentats. L'associació de pares ha de garantir que els pares dels alumnes intervinguin directament en l'evolució escolar dels fills.

L'APA pot organitzar xerrades, reunions, etc., que afavoreixin aquests objectius i també a través dels representants dels pares al Consell Escolar, fer un seguiment de l'aplicació de l'ari i calendari previstos en la programació general del centre, donant suport als professors a aconseguir un sistema àgil d'entrevistes que pot esdevenir clau per a una educació més integrada i global dels nostres fills.

BIBLIOGRAFIA:

- Ordre 2021/1987 que regula les associacions de pares d'alumnes. Depart. d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya.
- ONVASSIMO, L (1982): *Participar en el desarrollo del niño* en Cuadernos de Pedagogía. 94.
- VARRO, M (1982): *El dossier pedagógico* en Cuadernos de Pedagogía núm.94
- RE, J (1979): *Diàleg pares-escola* en Persp. Escolar núm.32
- CHORNE, P (1991): *Les entrevistes pares/mestres* en GUIX. Separata núm.167 de EL ULL.
- LL D'ASSESSORAMENT núm.1: *Diàleg pares-mestres* FAPAC.
- LL D'ASSESSORAMENT núm.19: *Les notes escolars* FAPAC.

TEMA 2

COM EDUQUEM ELS NOSTRES FILLS?

ESTILS EDUCATIUS DELS PARES

No hi ha dubte en afirmar que els pares prenem i castiguem les conductes dels nostres fills. Quan apliquem un càstig, per exemple, potser sí que ens vindran els dubtes: hem fet bé o malament? Potser hem estat massa durs? Els sentiments de culpabilitat provoquen, de vegades, un apropament als fills castigats per tractar de compensar-los, per demostrar-los que, malgrat el càstig els estimem molt. Aquest model educatiu encara pot reforçar més les conductes per les quals hem castigat el fill, és a dir, les continuaran fent, perquè saben que posteriorment al càstig arribarà una recompensa. Com hem d'actuar els pares? Tant de bo poguéssim donar una resposta concreta. Sí que podem, però, oferir-vos una sèrie d'elements que us ajudin a reflexionar sobre els comportaments i els seus efectes, sobre com la manera de ser i d'educar dels pares influeix en llurs fills.

La complexitat d'aquest tema i la limitació de pàgines del manual ens obliga a descriure només tres tipus de diferents estils educatius dels pares i des d'una perspectiva general. En qualsevol cas, pensem que aquestes línies poden servir per reflexionar sobre les pròpies actituds davant dels fills, tot considerant que un canvi en la forma d'exercir la paternitat també representa un canvi per als fills (Burín,1992).

Els comportaments dels pares defineixen diferents estils educatius

Es poden distingir quatre dimensions de comportaments. A cada dimensió es donen una sèrie d'actituds les quals, a la pràctica, són molt més variades i, per tant, les que citem cal considerar-les com a orientatives:

A. Grau de control

Els pares que exerceixen un elevat control pretenen inculcar en llurs fills uns determinats comportaments estàndards. Per exercir aquest control es poden fer servir diferents estratègies:

- l'afirmació del poder (aquí mano jo i prou!), de manera que quan els fills se salten una norma s'utilitza el càstig físic o se'ls amenaça, privant-los d'objectes o avantatges.
- mostrar-se enfadat, decebut, desaprovar un comportament dels fills, és a dir, una retirada d'afecte momentània (no escoltar-los, fer veure que se'ls ignora, no voler parlar amb ells...).
- la inducció, és a dir, quan els pares pretenen que el fill reflexioni sobre el perquè del seu comportament.

Cal tenir present que el control exercit pels pares pot ser consistent, és a dir, que les normes que s'apliquen són les mateixes i no varien, o inconsistent, les normes varien i s'apliquen segons el moment (el que agrada avui demà pot ser castigat). L'exercici arbitrari de control és, precisament, l'element que pot generar més efectes negatius en els nostres fills. És important que les normes i pautes de comportament que volem transmetre siguin coherents i consistents.

• Comunicació entre pares i fills

Els primers, sobretot mitjançant el diàleg, "utilitzen el raonament per obtenir la informació del nen" (Moreno i Cubero, 1991). Sovint, els pares expliquen les raons per les quals han aplicat una restricció o sanció als fills, els demanen opinió i escolten els seus arguments (fins i tot els pares poden modificar alguns dels seus comportaments segons les opinions dels fills).

Per contra, un baix índex de comunicació implica uns pares poc consultius amb llurs fills; tampoc solen raonar les normes que imposen, però davant les queixes o plors dels fills cedeixen a les seves demandes. També poden utilitzar la tècnica de la *distracció*, és a dir, no ordenar el problema, sense raonar directament amb els fills.

L'exigència

Hi ha pares que animen i pressionen els fills perquè aquests mostrin el màxim de maduresa en els aspectes socials, intel·lectuals i emocionals; exigeixen un grau elevat d'autonomia i volen que els fills resolguin situacions per ells mateixos. També n'hi ha que, naturalment a l'exigència, subestimen les capacitats dels fills i pensen que aquests no seran capços de realitzar una tasca concreta, o simplement, per no pressionar-los, es limiten a què el desenvolupament dels fills segueixi el seu curs.

L'afectivitat

L'afectivitat que mostren els pares implica que estan pendents dels fills, s'interessen per seves necessitats, emocions, desitjos o preocupacions. En definitiva, l'afectivitat és la base de les relacions que s'estableixen. No és el mateix, per exemple, un exercici de control en una acció afectiva positiva que un control basat en el poder i no en l'afectivitat. Amb aquesta mateixa frase hem pretès indicar que aquestes quatre dimensions de comportament descrites no en perquè donar-se per separat en la realitat, però cal destacar que el predomini d'una d'elles defineix un estil educatiu o un altre. Bàsicament, de les quatre dimensions descrites se'n fan extreu tres estils educatius. Així, hi haurà pares que, generalment:

1. **Estil autoritari.** Exerciran alts índexs de control i seran exigents, però el grau de comunicació i el grau d'afectivitat tendiran a ser baixos.

2. **Estil permissiu.** Aquest estil suposa que exerceixen poc control sobre les conductes dels fills i tampoc els exigeixen responsabilitat i ordre. Sovint no ajuden els fills a estructurar-se i ofereixen unes pautes i normes (per exemple hora d'anar a dormir, veure la TV...). Per altra banda, solen mostrar-se més comunicatius i afectius. En general utilitzen poc el càstig i solen tenir les opinions dels fills.

3. **Estil democràtic.** Aquests pares presenten uns graus elevats de comunicació i afecte, com de control i exigències de maduresa. Es mostren afectuosos, sovint reforcen els comportaments dels fills i intenten evitar els càstigs.

4. **Estil de control.** Aquest estil més detalladament els diferents estils citats i els seus efectes en els

DESCRIPCIÓ DE TRES ESTILS EDUCATIUS DELS PARES

Estil autoritari

L'alt índex de control i també d'exigència sobre els fills contrasta amb l'escassa comunicació i mostra d'afectivitat directa. Sovint, els pares s'esforcen per influir i controlar el comportament dels fills, basant-se en l'obediència i l'autoritat, i mostrant-se partidaris de mesures disciplinàries rígides i del càstig per imposar els seus criteris, independentment que els fills estiguin o no d'acord amb els pares.

No afavoreixen el diàleg amb els fills, fins i tot imposen el seu silenci, apel·lant a l'autoritat paterna. "Això és així perquè ho dic jo" És una frase que està al darrere de molts raonaments que els pares fan als fills. Quines repercussions pot tenir, en els fills, aquest estil educatiu? No és d'estranyar que els fills de pares autoritaris tendixin a ser obedients, ordenats i rarament mostren conductes agressives o d'enfrontament. Si els infants desitgen una cosa, no mostraran constància en les seves conductes per aconseguir-la. Solen ser tímids i donat que els pares imposen "perquè ho diuen ells" les normes, sovint, sense raonar-les, mostren una baixa interiorització de normes i valors morals.

Els fills actuen més en funció del premi o càstig que se'ls atorgarà que no pas pel significat que té la realització d'una determinada conducta. Respecte a l'afectivitat, no solen mostrar-la, i tampoc solen prendre iniciatives en les relacions socials amb els companys. Els èxits o fracassos que tinguin els viuen com a externs a ells, ja que en el seu entorn familiar hi ha un grau de control elevat. Aquest fet dificulta les capacitats dels nens per superar els entrebancs que tinguin.

El baix índex de comunicació en ambients autoritaris fa que els fills tendeixen a mostrar-se poc alegres, fins i tot colèrics, irritables, però sense mostrar agressivitat.

Estil permissiu

En l'ambient familiar marcat per aquest estil educatiu destaquen conductes paternes baixes en control i en exigències de maduresa. Pel contrari, els pares solen ser més comunicatius i afectius. En general, els pares mostren una actitud positiva davant el comportament dels fills, i el càstig és un recurs poc utilitzat. Fins i tot, solen consultar els fills sobre aspectes familiars. No obstant això, ja hem esmentat que són poc exigents davant les responsabilitats dels fills, no transmeten unes normes que ajudin a estructurar l'afectivitat dels nens, i permeten que aquests s'autoorganitzin al màxim, fet que no ajuda l'infant a discriminar el que està bé o no (per exemple, hora d'anar a dormir, temps de veure la televisió, etc.).

Aquest estil educatiu dels pares ve marcat també per l'ús del raonament amb els fills, rebutjant el poder i control sobre ells. Les principals conseqüències que se'n poden derivar d'aquest estil educatiu són, d'una banda, a causa de l'escassa exigència i control de les seves accions, nens amb dificultats per controlar els seus impulsos, per assumir responsabilitats, i amb una autoestima possiblement baixa. D'una altra, l'índex de comunicació i raonament afavoreix en els nens unes actituds vitals de major alegria que els de pares d'un estil més autoritari.

Les característiques principals d'aquest estil són: major índex de comunicació, atenció, exigència i control. Sovint reforcen les conductes dels fills i es tendeix a evitar el rebuig. Aquests pares mostren una més gran sensibilitat a l'hora d'escoltar les necessitats dels fills i tenir en compte els seus interessos.

No són pares indulgents, sinó que tendeixen a dirigir i controlar els fills, això sí, tenint en compte els seus sentiments i capacitats. No es tracta de rendir-se als capricis dels fills, sinó de guiar-los. Aquests plorin. Solen explicar per què apliquen una mesura disciplinària, però poden adoptar una postura segons els arguments que els fills facin. En general, els fills de pares amb un estil predominantment democràtic, solen mostrar nivells més elevats d'autoregulació i autonomia, capaçs d'afrontar situacions noves i mantenir confiança en ells mateixos, se senten segurs. Solen, també, establir relacions amb els companys espontàniament i es relacionen també carinyosos. Els valors i normes socials estan en aquests nens més interioritzats.

fins aquí, hem descrit les característiques generals de tres estils educatius diferenciats i les seves conseqüències en els fills. Quins són els factors que determinen que els pares adoptin una manera i no d'una altra?

que condicionen les pràctiques educatives dels pares

Podríem enumerar-ne una gran llista, però ens centrarem en quatre apartats essencials:

1. **Edat i sexe dels fills:** la seva edat, el sexe, l'ordre de naixement (primer, segon...), la seva posició de la pròpia família (més afectuosos, per exemple), les dificultats derivades de la interacció amb els pares (àpats difícils, els costa menjar, dificultats per dormir,

etc.).
2. **Experiència dels pares:** la seva experiència com a fills, i com a pares, els models educatius dels seus pares, la seva personalitat (per exemple pares ansiosos), edat, sexe, de parella, etc.

3. **Context familiar i social:** aspectes socioeconòmics i culturals: habitatge petit, amb pocs recursos (això necessàriament requereix un major control i condiciona la convivència), nivell educatiu dels pares, etc.

4. **Altres factors:** altres àmbits que també incideixen en l'educació dels fills. Ens referim, per exemple, a l'escola.

En les reunions, diàriament, moltes hores a l'escola. Si els pares coneixen l'escola, si els fills participen en activitats, fan un seguiment de l'evolució escolar de ells mateixos mostrant un major interès per l'escola, ja que, vulguem o no, els pares som a l'escola i hem de tenir en compte els seus interessos.

La relació pares-professors és molt important. L'escola té uns coneixements dels nens, dels seus interessos, dels seus problemes. L'intercanvi d'informació dóna una visió més global de l'evolució dels fills, i una coherència entre les accions escola-família, positiva per als nens.

s per reflexionar sobre com eduquem els nostres fills: l'escola de pares

L'escola de pares pretén ser un lloc de trobada de pares i mares que es reuneixen per reflexionar, amb la col·laboració d'un coordinador. La figura del coordinador ha de

responder a una persona formada en l'àmbit psicològic, pedagògic i amb experiència en aquest tipus d'activitat.

En les reunions de l'escola de pares es tracten temes relacionats amb l'educació dels fills i la paternitat, i s'atenen les opinions, dubtes, preguntes i actituds que presenten els pares i les mares participants, des d'una perspectiva de pares i no de tècnic professional de l'àmbit educatiu.

Generalment, el coordinador fa una breu exposició d'introducció al tema per donar pas al diàleg grupal; també intervé per fer aclariments, coordinar les intervencions i oferir pautes quan sigui possible.

L'objectiu de l'escola de pares és promoure canvis en els pares, en les relacions pares-fills i en les relacions pares-nens-escola; s'analitzen les dificultats que els pares troben amb ells mateixos, des d'una perspectiva general, tot considerant, com ja hem esmentat anteriorment, que un canvi en la forma d'exercir la paternitat representa un canvi en els fills.

Possiblement, la denominació escola de pares no és la més adient, ja que no es tracta d'un lloc on els pares van a aprendre d'un tècnic que en sap, sinó a reflexionar sobre la pròpia experiència de ser pares. En aquest sentit, els temes que es tracten són triats pel grup de participants, perquè són ells, d'una manera activa, els protagonistes d'aquesta dinàmica.

Generalment, la majoria d'associacions de pares d'alumnes, dins del seu programa d'activitats, se centren en activitats extraescolars adreçades als alumnes: escacs, informàtica, bàsquet, anglès, etc. Creiem important que els membres de la Junta de l'APA impulsin activitats adreçades als seus socis naturals: els pares i les mares d'alumnes. Aquesta activitat que us hem presentat pot ser un recurs important per fomentar la participació a l'escola, ja que la participació no passa exclusivament pels òrgans de govern del centre (consells escolars), sinó que passa també per fomentar en els pares i mares d'alumnes el seguiment de l'evolució de ells mateixos, tant l'evolució escolar com general: social, afectiva, etc.

Bibliografia

- MORENO, M.C., CUBERO, R. "Relaciones sociales: Familia, escuela, compañeros. Años preescolares". Capítol 14 del llibre *Desarrollo psicológico y educación*, compilat per Palacios J., Madrid, Alianza Psicológica, Madrid.
- Relaciones sociales: Familia, escuela, compañeros. Años escolares". Capítol 19 del llibre *Desarrollo psicológico y educación*.

TEMA 3

ELS PROBLEMES MÉS COMUNS

-El que més em preocupa dels meus fills és que menteixin. No suportó les mentides.
-Doncs a mi el que més em preocupa dels meus és que no s'interessin per res. Sembla que *passin* de l'escola.

Altres pares manifesten que els seus fills estan insuportables, que no hi ha qui els aguant. O també que sempre estan distrets, que no s'assabenten del que els diuen, com si no escoltessin o estiguessin sempre a la lluna.

Aquestes expressions indiquen el sentiment i la preocupació dels pares davant de conductes i actituds de llurs fills.

En aquest tema pretenem abordar algunes conductes, que poden generar dificultats escolars, de relació amb els companys i amb els pares, etc. En concret, descriurem els infants i adolescents que menteixen, que tenen gelosia, que estan *insolents*, *odiosos* (qualificatius que manifesten el sentiment dels adults que conviuen amb ells), que són tímids, lents, que estan *a la lluna*, i els escolars que manifesten que *el professor em té mania*.

1. ELS NENS QUE MENTEIXEN.

La mentida és per a molts pares un defecte greu. Si la reacció dels pares davant d'algunes mentides dels fills és sospitar d'ells i tractar-los de mentiders, estem destruint un dels vincles més importants de la relació familiar: la confiança.

Convé, en primer lloc, descriure les diferents formes de mentida:

-L'infant petit que *deforma* els fets. És capaç de transformar la realitat i afirmar que és veritat el que és imaginari i conta les històries més increïbles. És diu que el nen *inventa*.

Encara són petits per distingir amb claredat el que és real i el que no ho és, i com a pares els hem d'ajudar a fer aquesta distinció.

-Els infants que menteixen ocasionalment. A causa d'una malifeta, els nens temen ser renyats, o que se'ls estimi menys, i utilitzen aquest recurs com a mecanisme de defensa.

Aquesta situació pot empitjorar, per tant cal aturar-la. Si aquest recurs els surt bé, hauran trobat la manera d'enfrontar-se (erròniament) a l'opinió dels pares i la potenciarien. Se'ls ha de fer veure que la mentida no serveix de res, i que amb aquesta actitud no demostrin que confien amb els pares.

-La mentida per imitació. Hi ha situacions en què els infants i adolescents capten que no es diu la veritat, per exemple, quan truquen per telèfon i un dels pares diu: "Si és per a mi, digui's que no hi sóc". O també quan els fills expliquen que la professora l'ha castigat per una cosa que ha fet i els pares responen que no calia que hagués dit que ho havia fet.

-Les *fanfarronades*, és a dir, explicar *augmentant la mida del peix pescat*, les malifetes escolars als germans o pares, o també explicant als companys i d'una manera exagerada les possessions materials dels pares.

Aquestes explicacions es donen quan els infants i adolescents presenten un sentiment d'inferioritat i tenen la necessitat de mostrar-se superiors i de cridar l'atenció. Com a pares, hem d'intentar no fer creure als infants i adolescents que ens ho creiem tot, però tampoc hem de donar la sensació de no creure'ns res. L'infant i l'adolescent necessiten sentir-se valorats, que se'ls tingui en compte i d'adquirir novament confiança en ells mateixos.

-La mentida per sistema, per autovaloració. Quan això succeeix, hem de pensar que

(n'he suspès dues. I en realitat són quatre). Aquesta situació significa que els fills necessiten per damunt de tot conservar l'estima dels pares. Per això és molt important que percebin que se'ls estima per ells mateixos, i no pels resultats acadèmics.

2. LA GELOSIA

Es manifesta, sobretot, en infants d'un a quatre anys, i generalment a causa del naixement d'un germà. No hem de considerar la gelosia com un defecte, sinó com un *sofriment* de qui el pateix, ja que fins aleshores ha estat el centre d'atenció i pel naixement d'un nou germà o germana se sent desatès, i sovint pensa que podrà l'estima dels pares.

És positiu preparar els fills per a quan arribi el nou germà, també convidar-los a participar en les atencions del nou nat, i que comencin el nou paper de germà gran.

Pel que fa a l'àmbit escolar, els nens gelosos poden negar-se a anar a escola, per intentar tenir els mateixos privilegis que té el petit a casa (atenció). També podem sentir rebuig al fet de *créixer* i poden comportar-se com un "bebè".

A la pràctica, els pares hem de procurar que no hi hagi diferències de tracte, ni comparacions entre els germans; no donar excessiva importància a les baralles, i mostrar-los afectivitat en qualsevol moment.

3. ELS MEUS FILLS SÓN INSOLENTS, ODIOSOS (qualificatius que manifesten el sentiment -en algun moment- dels adults que conviuen amb ells).

Hem de dir que qualsevol persona passa per moments *diffícils*. En el cas dels nens, pot ser incorporar-se a l'escola, un canvi de professor, és a dir, haver d'adaptar-se a noves situacions. També pot ser el naixement d'un nou germà o germana. Però convé tractar alguns exemples concrets.

Els fills *consentits*, *mimats*, estan acostumats a fer el que els ve de gust, amb el vist-i-plau dels pares i fins i tot amb lloances. Però arriba un moment que els pares ja no els troben tant *graciosos*, s'han cansat que els fills s'aprofitin de les ocasions. Els pares decideixen canviar aquesta situació (això ja no pot durar més), i comencen a castigar amb duresa, reprimint les conductes que abans potenciaven. Els fills reaccionen i pensen que aquesta nova situació és injusta: si abans no els renyaven, per què ara sí?

Aquesta és una situació que no es resol ràpidament; els fills han adquirit uns hàbits que abans els eren gratificants, i ara es tornen contra ells.

La gelosia també pot manifestar-se amb conductes insolents; abans el nen era el *rei*, i ara ha passat a segon pla. I amb aquestes conductes insolents "no fa pagar" als pares.

També les desavinences en la relació de parella poden influir en els fills. Aquests capten en l'ambient familiar la tensió que crea una desavinença, fins i tot quan els pares eviten les discussions davant els fills.

Els resultats acadèmics també poden variar la conducta. Unes notes baixes són mal vistes i temen el càstig dels pares. A més a més, si el resultat d'unes males notes suposa forçar el ritme d'estudi dels fills de manera intensiva, els fills reaccionen: - "Us esteu passant!" Cal en aquest cas valorar els fills pel que són i no pels resultats acadèmics, mostrar-los afectivitat i que es confia en ells. Sentir-se abonat els ajudarà a superar aquest impàs.

4. ELS MÉS TÍMIDS

Els infants i adolescents tímids s'autovigilen molt, controlen les seves conductes perquè tenen el sentiment que constantment s'estan jutjant les seves accions. Desitgen que tots els

augmenti. No serveix criticar-los, ni donar-los consells. Obligar-los que s'enfrontin a situacions que per a ells representen dificultats tampoc els ajuda a superar aquesta timidesa. Però se'ls preparar; per exemple, dir-los que l'any vinent passaran uns dies a casa del seu amic els i acostumar-se a aquesta idea, perquè és a llarg termini, i acabaran acceptant-la, i fins i desitjaran que arribi el moment.

Hem de procurar evitar distingir-los dels altres, per exemple, amb roba que no si atraient. Els hem d'estimular que surtin, a jugar, a participar amb activitats de grup. Això ajudarà a adquirir confiança en ells mateixos i es relacionaran amb altres nois i noies que fan mateixes activitats.

Les entrevistes amb el professor o tutor serveixen per intercanviar informació, i tant de l'àmbit escolar com el familiar s'actuarà més coherentment. El professor evitarà comentar sobre els escolars en gran grup, els confiarà algunes responsabilitats, etc. que també els ajuda a superar la timidesa.

Cal distingir el tímid nat d'altres infants i adolescents que presentin en algun moment algunes conductes que ens facin pensar que ho són. Aquestes conductes de timidesa (però no vol dir que ho siguin), poden ser produïdes per:

- començar l'escolarització, canviar de curs, de professor, és a dir, situacions noves que requereixen un període normal d'adaptació.
- una educació rígida per part dels pares, que fa que els fills controlin els seus gestos i paraules (no s'ha de confondre, però, en permissivitat).
- els fills únics, que dins l'àmbit familiar no estan tant acostumats a les relacions amb altres persones.

5. QUE SÓN LENTS

En descriurem diferents tipus:

- Els nens que, en general, són dispersos en les seves accions. Referent a les feines escolars, li costa concentrar-se i, en començar una tasca, aixequen el cap, es distreuen i han començar de nou. Normalment són dels últims en acabar les feines.

També són lents per vestir-se, rentar-se, esmorzar, etc. La mare, cansada d'observar el seu ritme, acaba vestint-los, rentant-los i preparant-los el material per anar a l'escola, però *si no, no acabaria mai*.

- El lent *minuciós* treballa amb força voluntat i regularitat. Necessita acabar el que començat, i es mira molt fins a l'últim detall.

Té molta capacitat de concentració, i se sent molest quan se li demana que *acceleri* el ritme. Generalment, quan realitza treballs de matemàtiques i de llengua, encara és més lent.

En ambdós casos, hem de tenir en compte que no tenen perquè treballar pitjor que altres nens, que el seu ritme de treball no és perquè expressament ho vulguin així. A més, en general quan seran adults s'haurà perdut aquesta lentitud de la seva infància.

És convenient demanar que accelerin el seu ritme de treball, però sobre tot això no han de viure com si se'ls posés a *prova*. També hem de procurar no ridiculitzar la seva lentitud perquè llavors estarem jutjant la seva personalitat i es podrien sentir culpables de com fan coses.

De vegades, o sovint, els pares, per *guanyar temps* substitueixen les accions que ells han fer, i hem de procurar evitar-ho, deixant que facin el que ells poden fer.

Hem d'ajudar-los a comprendre les conseqüències d'anar lent (arribar tard, no acabar feines, etc.), però sobretot els nens lents s'han de sentir segurs, estimats, perquè així faran se les situacions i s'esforçaran més a resoldre-les.

TEMA 4

EL DIÀLEG: LA PRIMERA CLAU DE L'EDUCACIÓ

Llegeix atentament cadascuna d'aquestes preguntes i mira de contestar-les mentalment. Què sentis quan els teus fills es queden una bona estona callats? Quina és la teva actitud quan rebaten les teves opinions? Hi ha coherència entre el que dius i el comportament que tens?

1. ESCOLTAR BÉ: EINA BÀSICA

Un dels aspectes bàsics de les relacions entre els sers humans és la necessitat d'escoltar i de sentir-se escoltat, de conèixer el sentiment i el pensament de qui ens envolta.

Els pares entre si i els pares amb els seus fills poden millorar molt les seves relacions si aprenen a escoltar-se realment.

Potser l'aspecte que més hem abandonat en la nostra comunicació és el de saber escoltar. Quan conversem, la majoria de les persones tenim la tendència de pensar primer com formularem les nostres pròpies respostes més que atendre el que l'altre vol dir-nos. Això ho veiem més clarament quan els nostres fills ens expliquen els seus problemes: els responem amb tot un seguit de consells i solucions, quasi sempre abans que acabin de parlar. Pregunteu-vos si us ha passat alguna vegada.

2. ESCOLTAR AMB TOTS ELS SENTITS

Escoltem amb l'oïda evidentment, però també amb la mirada i amb l'actitud corporal (no podem escoltar bé a ningú d'esquena). Hem d'escoltar durant tot el temps que l'altre vulgui parlar (dins uns límits raonables). Ser uns pares "que escolten bé" significa també assolir unes actituds "no verbals" que convidin a parlar (una mirada comprensiva i amistosa, un somriure carinyós...) i implica fer una pausa respecte als propis pensaments. Durant aquesta pausa hem d'esforçar-nos per mirar d'entendre els seus punts de vista, descobrir allò que vol comunicar-nos amb la seva expressió o allò que hi ha darrere de les paraules que fa servir, de vegades erròniament.

Escoltar bé, és a dir, centrar-nos en allò que ens està dient i no pas en el nostre punt de vista, permet que puguem compartir les penes i les alegries dels nostres familiars.

Quan les persones senten que són escoltades i són compreses, és molt més probable que actuin de la mateixa manera, és a dir, que també escoltin amb més atenció.

3. D'AQUESTA MANERA ESCOLTEM BÉ

Costa una mica de temps desenvolupar les habilitats que permeten escoltar bé. Són tantes les coses que voldríem dir ara abans d'escoltar l'altre...Els pares hauríem d'escoltar atentament i pacientment tot allò que els nostres fills han de dir-nos. Si estem ocupats o desganats i no podem escoltar els nostres fills com voldríem, els ho hem de dir, i ens hem de posar d'acord amb ells per parlar-ne més tard, no gaire més tard, i complir aquest compromís. Si som sincers respecte als nostres propis sentiments, els ensenyarem a ser honestos fins i tot en situacions difícils. Dóna bons resultats si ho plantegem així: "Tu estàs interessat de debò per alguna qüestió i vols explicar-me-la, però jo ara estic molt cansat. Et sembla bé de parlar-ne cinc minuts després que hagi acabat de dinar o sopar?".

Això és molt diferent a dir: "És que mai no pots estar dos minuts sense parlar? No veus que

- També hi podem trobar els *falssos*" lents; per exemple, aquells que no sempre han estat s o que només ho són per a segons quines activitats.

Per detectar aquest cas, hem de reflexionar sobre:

- Aquells nens que, en el seu ambient, estan envoltats per persones (germans, pares...) són més ràpids que ells i que pretenen imposar-los el mateix ritme.

Això pot suposar que els nens encara actuin més lentament, per autodefensa, per atènyer les seves característiques, la seva personalitat.

- Els nens que tenen poca confiança en ells mateixos, dubten. Pot ser que tinguin por d'obtenir resultats acadèmics baixos, que no se'ls valori positivament, i per aquesta raó no facin deures, o en retrassin deliberadament el lliurament.

- El nen que no segueixen el ritme de la classe. No és que siguin lents per ells mateixos, sinó que s'han perdut en un moment determinat i se senten desorientats i no poden per ells mateixos resoldre la qüestió.

QUE SEMPRE BADEN!

El doctor Levine escriu que: "si el nen està a la Lluna és que no és feliç a la Terra".

En quins moments bada? A l'escola o a casa? Quan es relaciona més amb el pare o amb la mare? En quins moments del dia?

Aquestes són preguntes que ens podem fer per saber realment què està succeint quan els nens mostren aquesta conducta.

En qualsevol cas, la causa d'aquesta conducta és suficientment problemàtica perquè els nens es refugien en ells mateixos, en la seva imaginació, en un lloc on no se sentin *agredits*.

Davant d'això hem de procurar que els nens no se sentin sols, sinó abonats, els hem d'animar a gaudir del que els envolta, però també hem de procurar que la seva *distracció* no els porti en els seus afers diaris.

ELS INFANTS I ADOLESCENTS QUE MANIFESTEN "El professor em té mania"

Quants pares i mares hem sentit dir aquesta frase als nostres fills? És realment així? Hi ha situacions escolars en les quals l'actitud del professor produeix aquests sentiments? Què hi ha d'ere d'aquesta expressió?

Cap persona és perfecta, acceptar-nos els uns als altres és un deure. Quan els alumnes entren dificultats en una aula, els professors s'han de plantejar que no solament es creen cultats per a la classe, sinó que també les conseqüències les estan patint els mateixos nens. Intentant comprendre què passa, ens pot ajudar a resoldre el conflicte.

En aquests casos és recomanable que els pares parlin amb el professor. Entre pares i professors es pot analitzar millor la situació. Potser escoltant-se mútuament arribin a saber què passant, i puguin actuar més encertadament.

Els pares són els principals educadors de llurs fills, i actuen com a model. Els fills fan els seus valors i normes que els pares transmeten d'una manera natural, dia a dia.

Sovint, el sentiment d'infants i adolescents envers l'escola, depèn del grau de valoració dels pares en fan. Així, si per exemple els pares valoren més positivament l'esforç acadèmic assignatures com les matemàtiques o la llengua, i treuen importància a la resta, els fills naran satisfer l'opinió dels pares. Si per exemple culpabilitzem el professor, els fills abilitzaran el professor.

BLIOGRAFIA-LEVINE,J.; VERMEIL,G.; PERNOUD,G.(1979): *Mi hijo será un buen* no.Editorial Juventud. Barcelona.

En el primer exemple, els pares transmeten interès per conèixer el problema dels seus fills, i bona voluntat per dedicar-los un període de temps especial. En la segona situació, els pares extingiran el desig dels fills d'explicar-los les seves coses.

4. OBRIDORS DE PORTES

Quan intueixis que alguna cosa els està passant als teus fills, segurament voldràs manifestar-los d'alguna manera que estàs interessat a escoltar-los. Hi ha diverses maneres de fer-ho, verbals i no verbals. A aquestes conductes alguns especialistes sobre la comunicació les han batejades com a "obridors de portes". Reflexiona un instant sobre el teu propi comportament i mira de determinar quins són els teus "obridors de portes". Si consideres que són pocs, pots inspirar-te en els següents exemples:

4.1. Obridors de portes

- Vols alguna cosa?
- Vols explicar-me alguna cosa?
- Sembla que estàs trist...
- Com va això?
- Em sembla que et passa alguna cosa...
- Puc ajudar-te en alguna cosa?

4.2. Expressions no verbals que indiquen "estic amb tu"

- Un somriure.
- Picar l'ullet.
- Dir que sí amb el cap.
- Un copet a l'esquena.
- Una mirada als ulls.
- Asseure't als nostres genolls.
- Agafar-li la mà.
- Abraçar-lo.

4.3. Paraules que comuniquen interès i preocupació

- Bé, bé.
- Que bé.
- D'acord.
- Continua endavant.
- Ben fet.
- Què més?
- Excel·lent.
- T'explicues molt bé.
- Agafa't les coses més bé.
- Com ha estat això?

5. ESCOLTAR I RESPONDRE

La comunicació té dos vessants: escoltar i respondre. És un procés de donar i rebre informació, tant pel que fa als sentiments com pel que fa a fets o idees. Un exemple: la Montse, que té 10

anys, ha d'anar al dentista. Es queixa de mal d'estómac i diu: "He d'anar al dentista? Tinc mal de panxa. No hi podriem anar un altre dia?".

Aquestes són algunes respostes típiques que podrien donar els pares de la Montse:

5.1. Respostes inadequades

- "No deixem per demà el que puguem fer avui. És molt important cuidar les dents i no poden deixar-ho per un altre dia".

Finalitat del missatge: fer un sermó.

- "Si t'haguessis rentat les dents quan t'ho dèiem, ara no hi hauríem d'anar".

Finalitat del missatge: acusar, avergonyir.

- "Si no hi anem ara, te'ls trauran tots".

Finalitat del missatge: amenaçar.

- "No discuteixis. Els nens fan el que diuen els pares".

Finalitat del missatge: estereotips.

- "Mira de pensar en una altra cosa".

Finalitat del missatge: aconsellar.

- "Cadascú porta la seva creu. Ara et toca a tu".

Finalitat del missatge: clixé.

5.2. Resposta adequada.

- "Veig que et preocupa el que et pugui passar al dentista".

Finalitat del missatge: aconseguir que el nen se senti comprès.

6. RESPOTES QUE DONEN SEGURETAT

Els fills que estan segurs de l'amor dels seus pares i tenen bon concepte de si mateixos, gaudeixen d'una major seguretat i podran resoldre millor qualsevol problema que se'ls presenti en el futur.

Els fills extreuen la seva seguretat de les mostres d'estima que els pares tenen envers ells a través de les seves actituds, de les seves respostes verbals positives.

Però en els nostres diàlegs a casa, tenim el costum d'usar frases positives, negatives i dissortadament, desqualificadores. Analitzem alguns d'aquests "missatges" i el seu efecte psicològic en els nostres fills.

Frase: "T'estimo molt. Ets molt guapo".

Tipus de missatge: positiu incondicional.

Efecte psicològic: els fills es sentiran estimats i augmentarà la seva seguretat personal.

Tipus de missatge: positiu condicional

Efecte psicològic: Els fills creuran que només els estimem quan porten bones notes.

Frase: "No t'estimo quan no ets puntual"

Tipus de missatge: negatiu condicional.

Efecte psicològic: els fills s'adonaran que per a ser estimats han de ser puntuals.

Frase: "No t'estimo, desapareix, no el vull veure, ves-te'n"

Tipus de missatge: negatiu incondicional.

Efecte psicològic: els fills se sentiran totalment rebutjats i abandonats No s'han d'emprar aquest tipus de frases.

En qualsevol diàleg amb *la mainada* és convenient no usar frases desqualificadores o negatives incondicionals.

Frases desqualificadores:

-Nen: "M'estimes mama?"

Respostes:

-"És clar, jo estimo tots els nens del món."

-"Ningú no estima els mal educats"

-"Qui vols que t'estimi!"

Característiques:

Totes aquestes respostes són desqualificadores. Les desqualificacions són respostes indirectes i inadequades envers l'estímul que va originar la pregunta de l'infant, i no aporten la informació adient a la situació.

Les desqualificacions no són estímuls positius i hem d'intentar evitar-les al màxim.

TEMA 5

LA DISCIPLINA A CASA I A L'ESCOLA

Pares i professors estem preocupats per adequar les normes de comportament dels nostres fills al moment actual. Si bé abans la paraula disciplina era associada al càstig, "si no fas bona conducta castigaré de valent", avui la cosa ja no és pas així.

Nogensmenys, és clar que el problema de la disciplina és únic i particular per a cada persona i les diferents respostes que podem donar davant el fet que un infant estripi un llibre, exemple, dependrà:

- del nostre sistema de valors, d'actituds i de sentiments;
- dels coneixements que tinguem sobre la manera de tractar els problemes derivats de la relació;
- de les actituds que predominin en el nostre entorn.

Els problemes de disciplina no es produeixen en el buit; són part del sistema social en la seva globalitat i neixen generalment quan les necessitats del pare, de la mare, del professor o del grup, entren en conflicte amb les necessitats dels nens, o viceversa.

Quan una persona satisfà les seves necessitats de tal manera que impedeix la satisfacció de necessitats d'altri es presenta un problema que podríem anomenar indisciplina.

El procés mitjançant el qual podem evitar aquests problemes és fàcil d'escriure, però difícil de portar a la pràctica. És necessari que arribem a establir un clima en el qual tant les necessitats dels nens com les de la família o l'escola puguin ser satisfetes amb el mínim de conflictes.

1. CUREM-NOS EN SALUT

Creiem que és possible evitar els problemes de disciplina. Per tal d'assolir aquest objectiu, pensem que els professors hauríem de proporcionar a la mainada unes línies d'acció clares i flexibles alhora que preveïssin les conseqüències positives o negatives que els afectaran.

És convenient, tenint en compte sempre l'edat dels nens i noies, establir aquest marc de manera democràtica, tant pel que fa al grup familiar com a l'escolar.

1.2. Una estratègia de prevenció

1r. Augmentem la pròpia autoconsciència.

- Tinguem clar què els volem ensenyar.
- Siguem congruents amb el que fem i diem.
- Augmentem el nostre coneixement de la mainada?.
- Com més coneixem els nens, més oportunitats tindrem d'evitar que esclatin aquells problemes.

3r. Expressem els nostres sentiments reals.

4t. Descubrim i reconeguem les possibles alternatives.

- Si coneixem les diferents maneres de prevenir els problemes disciplinaris, podríem aplicar el remei que millor s'ajusti al (nostre) cas.

5è. Establim contractes socials

- Un contracte social és una llista de regles i conseqüències elaborades i assumides conjuntament per tots.

6è. Portem a la pràctica un tipus de contracte social, democràtic i flexible.

- Si hem de resoldre una disciplina, aplicarem la conseqüència que hem elaborat en tots els casos.

2. ELS LÍMITS

És normal que en el decurs de la formació dels infants, hi hagi crisis, problemes i empipaments. Aquests fets que alteren la vida familiar o escolar, han de ser tractats atorgant-los la importància que mereixen, sense dramatismes i sense preocupar-nos més del que cal. En el procés educatiu, cal intensificar el nostre esforç sobretot en el moment que copsam que els infants comprenen la necessitat d'aprendre certes coses, amb un marge de llibertat suficient perquè puguin sentir-se bé en aquest procés d'aprenentatge.

Per tant, hem d'ajudar-los a imposar-se els seus propis límits, sense obligar-nos que es tracti d'un procés gradual.

És evident que els infants, quan la seva capacitat ho permeti, comprendran millor les coses si tenen veu en les decisions familiars i escolars.

En aquest cas, hauran de ser capaços d'explicar com se senten i què és allò que desitgen fer, malgrat que nosaltres, pares i professors, tinguem la responsabilitat de facilitar-los l'orientació més adient. En la majoria dels casos, podrem assolir una decisió acceptable per a tots. Durant aquest procés, l'infant haurà après a parlar per ell mateix i explicar el seu punt de vista, de tal manera que quan no hi coincidim, tindrem una idea més clara sobre els motius del desacord, alhora que tindrem més elements per a conèixer al fill millor.

3. ELS INFANTS I ADOLESCENTS NECESSITEN UNS LÍMITS

Els nens, joves i adolescents necessiten que se'ls posin límits. I tant de bo que siguin producte d'una negociació i d'un acord mutu.

S'ha comprovat que als fills no els convenen els pares permissius, que no els posen límits. Tampoc no els agraden els pares autoritaris que imposen límits rígids sense explicar-ne les raons.

Els infants necessiten límits:

- Perquè se sentin abonats. Els ajudaran a saber què és allò que és acceptable i sentir-se segurs d'ells mateixos. Exemple: "e de dir a casa sens falta que el divendres de la setmana que ve anem d'excursió. La darrera vegada els ho vaig dir el dia abans i no vaig poder tenir el material necessari. Val la pena dir les coses amb prou temps per endavant".

Cal considerar els límits més com una estructura de suport per una planta que creix, que com una gàbia per a tenir-hi tancat un ocellet.

- Per tal d'invocar-los quan necessiten protegir-se i no tenen prou arguments per a evitar quelcom que els és contradictori. Exemple: "Per què no fem campanya? Prou que m'agradaria, però a casa vam acordar que aniria a les excursions de l'escola."

- Per a integrar-los al seu sistema de valors. Exemple: "Els meus professors i els meus pares tenien raó, ja que ha estat molt divertida. Val la pena assistir sempre als actes que organitza l'escola."

En casos com aquest, l'infant assumeix com a propi aquest *límit*, que ha valorat de manera positiva per a ell.

3.1. Límits: possibles conflictes

"Has d'estudiar", "No hi pots anar", "No facis mai aquestes coses", "Has de ...", "Mai...", "No facis ...", "Heus aquí unes expressions que originen una discussió."

"No sé pas què fan", "No em fam cap cas", "Mai no fan allò que els dic", "Són afirmacions que demostren preocupació."

Si encetem les negociacions mentre estem alterats (nerviosos, malhumorats, enfadats) arribarem ràpidament a un punt mort. Sempre, abans d'aplicar mesures disciplinàries, hem de tractar d'analitzar exhaustivament i amb tranquil·litat els motius pels quals les dictem.

3.2. Disciplina: elements que hem de tenir presents

Si imposem unes regles perquè sí, probablement es generarà en l'infant la temptació de transgredir-les.

Demostrem com a pares i professors que respectem els nostres propis límits.

Els límits han de ser raonables; si fixem límits massa rígids, a l'infant li serà difícil d'assumir-los.

La disciplina democràtica ha de basar-se en el respecte i la dignitat, i en la convicció que les persones són responsables dels seus actes, tenint en compte l'edat i la maduresa.

A nivell centre educatiu, sigui col·legi o institut, el document públic i oficial on cal trobar el conjunt de normes que regulin amb detall la vida comunitària allí és el Reglament de Règim Interior (RRI) d'aquell Centre. Aquest ha estat redactat per l'equip directiu i aprovat pel Consell Escolar del Centre, amb participació també dels pares i mares, i si és un institut, ta dels alumnes.

Aquest RRI complementa la normativa sobre Drets i Deures dels alumnes dictada pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat, i ha de ser prou flexible i, alhora, clara i contemplar la majoria, si no totes, les situacions que es poden donar a cada Centre concret i les relacions entre els alumnes, o entre aquests i els professors i personal no docent del Centre o en relació al propi Centre.

Ambdues normes, el RRI i el decret de Drets i Deures esmentats, ha de ser suficientment explicats als alumnes, especialment al començament de la seva entrada al centre, dins de les hores de tutoria.

3.3. Pares i professors: prediquem amb l'exemple

En imitar els adults, l'infant també aprèn. Les persones que més freqüentment imita són els seus pares, els seus professors i els personatges de moda.

Moltes vegades pares i professors no tenim la intenció de servir de models, però ho fem igualment. Aquesta qüestió posa en relleu la responsabilitat que tenim en la formació de les conductes de l'infant: per això, de vegades la solució d'una conducta inadequada radica en la modificació del comportament del model.

3.4. Consells pràctics... no pas receptes

Si volem que els nostres fills abandonin progressivament el costum de cridar, evitem cridar per tal de fer-los callar.

Si volem que els nostres fills no es peguin entre ells, no hem d'utilitzar aquest recurs, en el cas que ens pugui semblar necessari.

Si volem que siguin participatius, participem.

4. PARES I PROFESSORS: PLANIFIQUEM CONJUNTAMENT

Malgrat que les conductes varien segons el context, creiem que existeixen uns comportaments (hàbits d'estudi, agressivitat, solidaritat, respecte...) que tant pares com professors estem interessats a fomentar i desenvolupar en els infants i adolescents.

ELS PREMIS

No hi ha dubte que el principal premi per als fills és sentir-se estimats pels seus pares, gaudir de la seguretat que facin el que facin sempre podran comptar amb la seva estimació. Tot allò que facin i diguin, que els comporti una bona consideració i aprovació dels pares farà que se sentin premiats.

Recíprocament, ells premien els pares fent coses per a ells, renunciant a molts dels seus desitjos i interessos, fent això que se'ls demana.

Un altre premi molt important és sentir-se satisfet de fer el que havia de fer, de complir amb un compromís, de sortir amb èxit d'algunes situacions, de prendre contacte amb les seves capacitats i possibilitats.

Premis abonats per la paraula, el sentiment i la consideració.

Són els que més gratificació i satisfacció donen, els que fan que els fills se sentin premiats als fills. Per això, cal que els pares, en la seva relació amb els fills:

.S'interessin pel que fan, per com els va, i que els donin importància.

.Creguin en les seves possibilitats, capacitats i responsabilitat per afrontar situacions.

.Ofereixin el seu suport i ajuda, que els escoltin.

.Ajudin a considerar el que han aconseguit amb el seu esforç, per mèrits propis.

.Valorin i reconeixin les seves característiques positives, també davant d'amics i altres familiars.

Quan els infants reben molt poc de tot això, es freqüent que intentin guanyar-se l'atenció i l'interès dels pares de manera negativa (desobeint, fent malifetes, provocant): més val ser mal vist que passar desapercebut.

Premis materials.

També els premis materials són gratificants als infants i adolescents, i més encara si s'acompanyen de les característiques abans apuntades:

.Un menjar o unes postres que els agraden molt, una sortida a menjar fora.

.Aquella cosa que feia temps que volia que li comprassin.

.Una excepció a una norma (veure la TV fins més tard).

.Realitzar una activitat que considerin divertida.

Premiar amb diners no és gaire recomanable en aquestes edats, i tampoc s'ha de considerar setmanada com un premi, sinó com una manera de fer-se responsable i d'administrar-se.

Si s'abusa d'aquests premis, com a forma de motivar els fills (si fas això et donaré allò), corre el risc de distorsionar el sentit dels premis: que només facin coses per interès mater que no trobin cap satisfacció personal, que no valorin per les seves pròpies característiques això que fan, etc. A l'altre extrem, també és un contrasentit que els fills que no compleixen que no s'esforcen, obtinguin tot el que demanen, tots els capricis. Hi ha d'haver una correspondència entre l'actitud, el comportament, el rendiment dels fills i allò que reben.

EL PRINCIPAL PREMI PER A UN FILL ÉS SENTIR-SE ESTIMAT PELS SEUS PARES

ELS CÀSTIGS

Als pares no els agrada haver de castigar els seus fills, però tot i així ho han de fer. Realment es fa difícil pensar en una educació sense cap mena de càstigs. Sí, però, que es pot pensar alguns recursos per mirar de castigar el mínim possible, com ara fer advertiments (sempre millors que les amenaces), recomanacions, i intentar avançar-se, prevenir les situacions conflictives per tal de posar-hi límits i condicions.

Tenir en compte algunes de les característiques dels nens i el que demanen dels pares i ajudar a comprendre més bé els fills i a buscar altres alternatives:

ELS PARES HEU DE TENIR EN COMPTE QUE

.Els fills no poden complir totes les normes i a cada moment, la qual cosa demana flexibilitat per part dels pares. Quin grau d'obediència s'espera dels fills? És la submissió quelcom desitjable?

.No totes les malifetes o desobediències tenen el mateix valor. Hi ha les que es poden deixar passar (flexibilitat, tolerància) i les que no (fermesa).

.Què estan indicant els fills amb el que fan? És important intentar comprendre les seves motivacions i reclamacions, ja sigui per fer-los veure que no pot ser, ja sigui per fer alguna concessió.

.S'ha de comptar amb el fet que els fills posaran a prova el grau de fermesa dels pares, ja sigui per sortir-se amb la seva, ja sigui per tenir la seguretat que algú els controla.

.Com més participin els fills en l'elaboració de les normes, i com més pactades i acceptades estiguin per

Què és un càstig? Quins càstigs posar i quins no?
Podem definir el càstig com la conseqüència que s'imposa als fills perquè que no compleixen una norma, una obligació, una responsabilitat. Un càstig, quan es argumentat, serveix per recordar als fills què és el que s'espera d'ells i per fer-los veure que han infringit la norma o què han fet malament. També implica un missatge: que els pares vetllen per al seu compliment i que saltar-se-les té conseqüències.

Per saber amb què es pot castigar els fills, i per fer-ho mesuradament, cal conèixer les seves característiques i inclinacions. Algunes orientacions són:

.Reparar la malifeta, tornar la situació al seu estat anterior, sempre que això sigui possible (netejar el que s'hagi embrutat). Més que un càstig és una reparació..Privar d'alguna cosa que agradi: mirar la TV, jugar al videojoc, sortir al carrer..Fer alguna cosa que no agrada: quedar-se a l'habitació.

S'ha de tenir cura de no caure en contrasentits, com ara no deixar sortir al carrer als que els costa relacionar-se, o castigar-los sense anar a la piscina als poc motivats per l'esport.

També hi ha càstigs que més val evitar, com ara:

- els físics: pegar és un acte violent i humiliant per als fills, i implica també el missatge que les coses es poden resoldre a base de cops i no de paraules.
 - deixar sense menjar: aquesta es una necessitat bàsica i primària que els pares han de satisfer. A més, es desconcertant per als fills que un dia el castiguin sense menjar i que un altre dia el castiguin perquè no ha volgut menjar.
 - posar deures: si els deures es converteixen en un càstig, no els haurà de fer quan es porti bé? Castigar amb deures no ajuda a estimar i a interessar-se pels estudis.
 - deixar sense colònies o excursions escolars: aquestes activitats escolars no només són per divertir-se, sinó que tenen valor educatiu, de millora de les relacions amb els professors i entre els membres del grup, etc.
- Què s'ha de tenir en compte a l'hora d'imposar un càstig?
- Perquè un càstig sigui útil, ha de reunir una sèrie de característiques, la qual cosa demana que qui l'imposa estigui en condicions de fer-ho. En moments d'esverament, enuig o irritació, se solen dir coses que realment no es pensen. Així, convé tenir en compte que:

ELS PARES HEU DE TENIR CURA DE NO CAURE EN CONTRASENTITS, COM ARA NO DEIXAR AL CARRER ELS FILLS ALS QUALS COSTA RELACIONAR-SE, O CASTIGAR SENSE A PISCINA ELS FILLS POC MOTIVAT PER L'ESPORT.

.El càstig ha de ser adaptat i proporcionat amb la falta comesa..Els pares han de tenir la disposició i la possibilitat de fer-lo complir..Si s'imposa un càstig, és per mantenir-lo, sinó més val no imposar-lo..Si és la mare qui imposa el càstig, ha de ser la mare qui el tregui quan arriba el moment.-Cal evitar que només al pare i a la mare els toqui en exclusiva imposar càstigs.

Aquestes característiques demanen dels pares (i també dels fills) certa tranquil·litat per pensar. Hi ha un moment per dir prou, per marcar el límit, per aturar la situació i deixar clar que hi haurà un càstig. És un moment de molt apassionament per tots. És convenient que després hi hagi un diàleg i es produeixi una reflexió. És important que els fills puguin reconèixer i acceptar el que han fet, que diguin el que pugen. També, per part dels pares, hi ha d'haver una reflexió sobre el que ha passat, sobre com s'ha afectat a ells i als fills i, si es pot, arribar a l'acord sobre quin càstig correspon al cas.

Té molta més importància aquest diàleg que el càstig en si mateix, tot i que s'hagi imposat. Malgrat que és un moment d'enuig i d'irritació, l'interès que posen els pares és benvolent i estimador. Posar límits, castigar, dir que no, no és una tasca fàcil ni agradable, però és imprescindible per tirar endavant l'educació dels fills. Tot i que de vegades els pares són conscients i els fills encara menys són actes d'amor, d'estimació. La permissivitat i l'indiferència impliquen un desinterès, i no hi ha càstig pitjor que no sentir-se estimat.

REFLEXIONS FINALS

Ser pares, fer de pares, comporta atendre les necessitats físiques, afectives i educatives dels fills. Els pares han de cuidar, atendre i estimar els seus fills, però això no vol dir que els fills els pertanyi. No tot el que vol, agrada o espera un pare d'un fill, es converteix en obligació per al fill. Una cosa és donar-los un referent, una guia, unes normes, i una altra diferent és voler que siguin i facin a imatge i semblança dels pares. En les necessitats dels fills, hi ha la de diferenciar-se dels seus pares, de trobar una manera de ser i de fer personal. Hem parlat de la importància que els pares facin valer la seva autoritat sobre els fills, ascendent sobre ells, per tal de proporcionar-los uns certs límits i aconseguir que facin

tinguin en compte les seves opinions, les seves preferències i gustos personals, els seus interessos, les seves eleccions, tot i que no coincideixin amb les dels pares. Ja des de ben petits ho donen a entendre, i encara més a mesura que creixen, fins a arribar a la independització. No estem dient que se'ls concedeixi tot, però sí que se'ls tingui en compte, que se'ls respecti i que se'ls escolti. Això fa possible que també els fills respectin, escoltin i tinguin en compte les indicacions dels seus pares.

De vegades la rebel·lia, l'oposició, la desobediència sistemàtica d'un fill es converteix en un reclam d'ajuda, en una denúncia d'uns pares que no saben o no poden fer valer la seva autoritat, ni escoltar ni respectar les necessitats d'aquest fill.

Quan aquestes situacions arriben a ser un problema per als pares, és convenient que es faci una consulta a un professional.

TEMA 7

L'AUTOESTIMA EN LA FORMACIÓ DE LA PERSONALITAT

Poca cosa escrita hi ha sobre aquest tema. Tot i així, val la pena de reflex perquè té una enorme incidència en la qualitat de vida de les persones.

Qualsevol nen normal neix com una cosa nova, dotada de tot el que cal per in convenientment a la vida. Individualment, cada persona pot veure, sentir, tocar i pensar mateixa; posseïx, a més a més, unes potencialitats, capacitats i limitacions pròpies. A cadascú pot ser una persona pensant, conscient, important, i productivament creadora; e paraules: té tots els atributs necessaris per arribar a ser una persona amb una alta au d'ella mateixa.

Tanmateix, però, l'autoestima es desenvoluparà o no segons, entre altres coses, e psicològic que li toqui viure a cada ser humà. Per tal d'esbrinar si el "clima" que en nostres fills els enriqueix o els empobreix com a persona, cal que indaguem, reflexi comprenem, en quina mesura nosaltres l'induíem a millorar la seva autoestima, de quina la visió que té l'infant de si mateix afecta el seu comportament, quin és el preu que pagarien si visquessin amb una autoestima baixa, i què podem fer per a fomentar autoestima positiva.

La majoria de nosaltres fem el que podem: massa sovint, dissortadament, això n res més que donar voltes i més voltes a l'entorn de les mateixes equivocacions. D'altr tant nosaltres com els nostres fills/es, hem de viure amb les conseqüències de les nostre involuntàries, però val la pena intentar de corregir-les.

Per tant, cal preocupar-nos per aquest tema, pensar-hi. No hem d'oblidar que l'è maternitat-paternitat responsable vol dir, entre altres coses, ajudar els fills a desenvol nivells alts d'AUTOESTIMA.

1, ELS PARES SOM MIRALLS

Ens hem imaginat mai que ho poguéssim ser? Doncs ho som!: uns miralls ps que els nostres fills fan servir per a construir la seva pròpia imatge. I no només això, si seva vida es veurà afectada per les conclusions a què arribin després d'haver-se nosaltres, a partir de la imatge que els haurem donat.

Els factors que es combinen perquè esdevinguem el mirall més important de to nostres fills són diversos: el fet de dependre de nosaltres durant un període considerabl fa a la satisfacció de les seves necessitats físiques i emocionals, el contacte permanent amb nosaltres i el fet que la nostra visió de la seva imatge és el que primer reben. Els n amplifiquen la imatge dels seus pares fins al punt de convertir-los en déus.

Més o menys, l'infant raona d'aquesta manera: "aquests déus totpoderosos em ti com em mereixo. El que ells diuen de mi, és el que sóc."

Llavors agafen les nostres paraules i missatges corporals per a formar la seva s'esforcen per adequar-se a la visió que els pares tenim d'ells.

L'infant viurà arrapat a aquesta imatge, que només anirà modificant a mesur efectes del "mirall", que també ho són els altres -professors, amics...- vagin afectan imatge.

No hem d'oblidar que cada infant es valorarà a si mateix tal com hagi estat val altres.

2. QUÉ ÉS L'AUTOESTIMA?

L'autoestima és el concepte que cada persona - infant, adolescent, adult - té de si mateix. Aquest sentiment pot abastar diverses possibilitats: hom pot sentir-se bé amb si mateix, acceptar-se, adonar-se del seu propi valor, alegrar-se de ser qui és i, per contra, pot pensar que no serveix, que no té perquè respectar-se o fer-se respectar, que no val res o bé que per unes coses sí i per altres no...

L'autoestima modela el nostre destí i per tant el tipus de vida que ens creem i planifiquem; determina el nostre pla de vida.

El concepte que l'adolescent té de si mateix influeix en la tria de les seves amistats, en el seu comportament envers els altres i en la manera de responsabilitzar-se davant els seus compromisos socials i familiars.

Segons el criteri de molts professors, pedagogs i psicòlegs, l'autoestima positiva determina la forma en què cadascú viu la seva realitat i com fa ús de les seves habilitats i aptituds.

L'ésser humà, en qualsevol etapa del desenvolupament en què es trobi, que senti que no val i tingui una autoestima negativa de si mateix, se sentirà insegur, incapaç, i el seu rendiment serà possiblement més baix del que podria ser si la seva autoestima fos positiva. Ho podem aplicar tant si parlem d'estudis com de treball.

3. COM ES CONTRUEIX L'AUTOESTIMA?

La visió positiva o negativa que cada persona té de si mateixa és producte de múltiples factors, però un dels més importants és la manera que cadascú percep com el veuen els altres.

La gent ens veu d'una determinada manera, i nosaltres ens hi mirem com en un "mirall"; a partir d'aquí, anem configurant la nostra autoestima.

Malgrat la dificultat que suposa descriure el procés d'estructuració de l'autoestima, hem intentat esquematitzar un possible camí:

1r. Les conductes parentals -pare, mare, germans- verbals i no verbals, són les primeres que afecten i influeixen la imatge que cadascú es va formant de si mateix.

Aquesta imatge estarà estretament vinculada a l'afecte rebut per l'adolescent.

"No serveixes per a res", "no siguis tan dolent", "no seràs mai un bon estudiant", les mirades amb odi, la manca d'acaronaments, etc, desenvoluparan en l'adolescent una mala imatge pròpia.

"Testimo", "estic content de tu", "si hi poses una mica el coll milloraràs", mirades afectuoses, etc, tendiran a desenvolupar en l'adolescent una bona imatge de si mateix.

2n. Les relacions amb els professors són un altre estímul que es barreja amb l'afecte familiar, i augmenta o disminueix l'autoimatge.

"No serveixes per a les matemàtiques", "tot el dia estàs molestant", "t'hauré de canviar de curs", etc., empijoraran l'autoimatge; en canvi, frases com "si t'esforces te'n sortiràs", "quan et pica, és que no pares" poden ajudar a canviar una conducta inadequada sense afectar l'autoimatge positiva.

3r. La interacció amb els amics és un altre factor que ajuda a configurar la visió que hom té de si mateix. Si un és rebutjat constantment, sentirà que no és estimat i, per tant, s'augmentarà la creença, que no és estimat ni estimable.

Tanmateix, no n'hi ha prou amb sentir-se estimat per configurar una autoimatge positiva. És important, però no pas l'única cosa. Cal l'acompanyament d'un cert nombre de conductes

exitoses reconegudes per l'ambient que ens envolta: acabar un trencaclosques, aprendre servir els coberts a la taula, tenir bones notes, aprendre a moure's bé per la ciutat, etc.

4. LA SEGURETAT DÓNA CONFIANÇA

Sovint, les conductes inadequades o de fracàs, apareixen quan l'adolescent o la persona se sent insegur de si mateix. La seguretat es basa en la confiança que cadascú pot tenir mateix i que prové principalment de la seguretat que respiri en la seva vida familiar.

D'entrada, cal deixar clar que no hi ha cap família que pugui generar un clima constant seguretat per a tots els seus membres, perquè la perfecció no existeix. També és que els nens no són tampoc exageradament fràgils i que uns factors interns els impulsen a desenvolupar un autorespecte.

La majoria dels nens petits no suporten massa bé la frustració i necessiten la satisfacció immediata de les seves necessitats. Els pares, però, hem de tenir tranquil·litat i hem de mirar no angoniar-nos per les seves demandes. La serenitat ajuda a donar confiança.

La confiança s'adquireix de diverses maneres; una és la seguretat.

Fem saber als nostres fills on anirem, quan hi anirem, i quan tornarem; evitem sorpreses sobtades i desagradables. Quan la nostra mainada hagi d'anar al dentista o al metge, exposem-li clarament què pot passar en aquestes visites.

També cal tenir cura dels "dobles missatges" en la comunicació. A tall d'exemple oferim la següent història:

En tornar de l'escola, el Joan troba el seu pare que frega violentament el terra de la d'estar. Mentre ho està fent, amb força, malcarat, aixeca la mirada i li diu secament: "Hola Joan. El Joan sent que alguna cosa no marxa prou bé i pregunta: "Pare, passa alguna cosa?". contesta: "No res Joanet".

El Joan coneix bé el seu pare i no comprèn la seva actitud. Pensa: "Deu estar enfadat perquè com que hauré fet". La confusió l'obliga a preguntar-se una i altra vegada què haurà passat.

Els missatges contradictoris confonen i obstaculitzen el desenvolupament de la seguretat i la confiança.

No oblidem que allò que primer apren la quitxalla és a confiar en les claus no verbals. És convenient i fins i tot imprescindible ser coherent entre el que es diu i el que es fa.

5. APRENDRE A ACCEPTAR-SE

L'acceptació de si mateix és un procés que dura tota la vida i que va canviant, ajustant i adaptant en cadascuna de les etapes del desenvolupament. Cada adolescent o persona va regulant els seus propis mecanismes d'acceptació.

Acceptar-nos a nosaltres mateixos no vol dir que no vulguem canviar, millorar o evolucionar. Tal com diu el psiquiatre Carl Rogers, "... l'autoacceptació és la condició prèvia del canvi: acceptem el que sentim i el que som, en qualsevol moment de la nostra existència; permetre'ns ser plenament conscients de les nostres tries i accions, i el nostre desenvolupament no es bloquejarà.

Per aclarir-ho millor, analitzem un cas: la Laia és a sisè de primària i tant el seu com els pares han detectat que té por a enfrontar-se als seus nous companys de l'ESO. A l'ESO, superi la por, li diuen "no siguis tímida", "no tinguis por", i ella contesta sempre el mateix en tinc pas, de por". Doncs bé, les estratègies dels pares i del tutor no funcionen. Perquè la canviï, caldrà que primer accepti que té por, i després estructuri un pla d'acció per superar-la.

6. QUÈ PODEN FER ELS PROFESSORS?

Els professors poden afavorir o obstaculitzar el procés pel qual els adolescents poden potenciar una autoimatge positiva.

És recomanable que els professors, i per descomptat els tutors, proporcionin espais psicològics i físics que permetin als adolescents de tenir experiències exitoses, perquè ajuden a construir una autoimatge positiva.

Alguns camins a seguir podrien ser aquests:

1. Ajustar les oportunitats d'aprenentatge a les capacitats de cada alumne, de manera que puguin progressar al seu propi ritme i valorar el seu progrés.
2. Reforçar positivament cada conducta adaptativa: respectar l'entorn, els companys...
3. Crear un ambient acollidor dins i fora de l'aula, en què cada alumne se senti important.
4. Transmetre als adolescents el convenciment que són persones dignes d'estimació i, de respecte: opinions personals, conductes responsables...

7. QUÈ PODEM FER ELS PARES?

Un estudi del psicòleg Stanley Coopersmith explica que l'autoestima constitueix l'ingredient decisiu de la salut mental, i que no prové exclusivament ni si està relacionat, ni si està determinat pel nivell d'ingressos familiar, ni per l'educació, la zona geogràfica de residència, la classe social, l'ocupació dels pares, ni pel fet que la mare pugui estar molt de temps amb la mainada, ni per moltes altres qüestions.

Depèn, en canvi, de la qualitat de les relacions existents entre els adolescents i aquells que compleixen papers importants en la seva vida.

Per tant, us suggerim:

1. Donem-los confiança.
2. Oferim-los un ambient familiar no angoixant.
3. Respectem les seves necessitats i la seva personalitat.
4. Reforcem les seves conductes adients.
5. Ajudem-los a creure fermament, sincerament, en ells mateixos.

8. LLISTA D'IDEES BÀSIQUES

Heus aquí algunes idees extretes del llibre *EL NIÑO FELIZ* de la psicòloga, Dorothy Corkille Briggs, que poden ajudar-nos a ser més eficients com a pares.

1. El que l'adolescent sent de si mateix afecta la seva manera de viure la vida.
2. L'autoestima elevada és fonamentada en la creença, per part de l'adolescent que és valuos i digne d'amor.
3. L'adolescent ha de sentir-se competent en relació a ell mateix i a l'entorn que l'envolta. Necessita sentir que té quelcom per oferir a altri.
4. Construeix la seva autoimatge d'acord amb les paraules, llenguatge corporal, actituds, i judicis dels altres.
5. Es jutja a si mateix segons com es vegi en comparació amb altres i com siguin les reaccions d'aquests cap a ell.
6. Quan un adolescent es considera inepte espera fracassar i actua en conseqüència. La seguretat personal, en canvi, li dona el valor i l'energia necessaris per sortir-se'n.
7. L'alta autoestima no és prepotència. És sentir-se còmode de ser el qui és.
8. La baixa autoestima permanent és resultat de l'acció de molts factors negatius durant molt de temps.

9. L'adolescent aprèn a veure's tal i com el veuen les persones que li són importants: seva conducta s'ajusta a la imatge que té d'aquestes persones.

10. La confiança és un dels ingredients més importants per potenciar la seguretat personal.

11. Quan l'adolescent sent constantment que no compleix amb allò que n'esperem el respecte cap a ell mateix.

12. Les actituds negatives que l'adolescent té cap a si mateix, poden transformar-se en autoestima si se li ofereix un clima d'acceptació i assoleix experiències exitoses.

9. BIBLIOGRAFIA

BRANDEN, N. (1988) *Cómo mejorar su autoestima*. Barcelona; Paidós.

CORKILLE, D. (1983) *El niño feliz*. Barcelona; Gedisa.

GILLHAM, H. (1982) *Cómo ayudar a los niños a aceptarse a sí mismos y aceptar a los demás*. Barcelona; Paidós Educador.

TEMA 8

MADURESA I APRENENTATGE ESCOLAR

Com li anirà aquest curs, a la Mònica? Aprendreà a escriure, a llegir... a comptar? Pas de curs amb facilitat? Serà prou "madura" per comprendre els continguts del programa de ciències? Aquestes són algunes de les preguntes que ens plantegem els pares a l'inici de cada curs escolar. Però pocs sabem quins són els factors que incideixen en l'aprenentatge.

En general, molts de nosaltres tenim clar que per què els nostres fills aprengui caminar, calen, almenys, dues condicions: que siguin prou madurs fisiològicament aprendre-hi, pel que fa als ossos, músculs i sentit de l'equilibri, i que algú estigui disposat a ensenyar-los a donar els primers passos.

Tanmateix, però, no sempre som conscients de què cal perquè els nens puguin aprendre i assimilar els continguts que els ensenyen a l'escola.

Perquè aprenguin a llegir i a escriure, és indispensable que tinguin allò que els educadors anomenen MADURESA ESCOLAR. És una capacitat a la qual no s'hi arriba "bon dia" a cops de vareta màgica, sinó que es va adquirint progressivament per la interacció entre factors orgànics (cos i cervell) i les condicions de nutrició, afectives i d'estimulació ambiental (és a dir, l'alimentació, l'afecte i el suport de l'entorn).

Anem per parts: a un infant li és difícil aprendre a llegir si no té una edat visual que li permeti distingir clarament objectes tant petits com una lletra. Fa falta també la maduresa de la percepció auditiva (com se sent a si mateix) que li permeti diferenciar sons tan propers com "b" i la "p", per exemple.

Cada infant madura a un ritme diferent: n'hi ha que ho fa abans i altres després. Un nen que entrena pot també accelerar o modificar l'aprenentatge de noves conductes.

A més a més, aquesta progressió segueix un camí de "dent de serra": podem trobar nens que avui no caminen però demà sí; nens que només eren capaços d'articular dues paraules i sobte parlen; nens que no controlaven els esfínters i al cap de pocs dies els han superat; nens que no llegeixen i en tornar de vacances llegeixen tot el que se'ls posa al davant; nens que distingien les vocals i, de cop i volta, no només les saben diferenciar sinó que fins i tot són capaços d'ensenyar-les a l'altra mainada.

També val la pena ressaltar que el fet que un infant sigui madur per a una funció determinada, no vol pas dir que ho sigui automàticament per a una altra: pot saber llegir molt bé però no entendre les matemàtiques.

Com acabem de veure, perquè un infant adquireixi un determinat aprenentatge cal un nivell mínim de maduresa i un seguit d'interaccions entre ell i nosaltres, entre ell i els adults, entre ell i els altres infants, entre ell i la societat.

1. QUINS FACTORS INTERVENEN EN LA MADURESA?

Tant els investigadors com els teòrics han mirat d'esbrinar totes les variables que incideixen en la maduresa escolar, però encara avui no s'ha pogut saber del cert quina importància té cada factor en particular, ja que no n'hi ha cap que operi de forma aïllada i perquè hi ha variables encara sense identificar. Sí que sabem, però, que hi tenen molt a veure l'edat, el sexe, la salut, el desenvolupament del pensament, el llenguatge, l'estímul ambiental, la comunicació interpersonal, els sistemes pedagògics, etc. De moment, analitzarem breument aquests primers aspectes:

1.1. L'edat

La majoria dels sistemes escolars es regeixen principalment per "l'edat cronològica" (pels anys que té cada infant) a l'hora de fixar l'entrada en el sistema educatiu. Però aquesta edat cronològica és un dels aspectes menys significatius de la maduresa escolar; "l'edat mental" en canvi, (conductes psicològiques o comportaments que existeixen en una determinada edat del desenvolupament) té molta més relació amb l'èxit dels aprenentatges.

El fet que l'edat mental sigui el punt d'inici d'un determinat aprenentatge, no vol dir que hàgim de donar menys importància a factors tan essencials com els programes d'estimulació, l'ambient sociocultural (l'origen familiar) dels infants o el sistema escolar.

1.2. El sexe

Hi ha diferències ben marcades entre la maduresa escolar dels nens i la de les nenes. Alguns autors afirmen que els nens maduren més tard que les nenes, i que aquestes, com a grup, aprenen a llegir més aviat.

-La major part del professorat són dones, la qual cosa ha de facilitar, teòricament, la identificació de les nenes amb llurs mestres i, per tant, que tinguin un aprenentatge més fàcil.

-Hi ha un nivell d'expectatives i d'exigència més alt per als varons que, de vegades, comporta una pressió que repercuteix negativament sobre el seu aprenentatge.

1.3. La salut

Cal tenir-la en compte pel que fa a l'aprenentatge: factors com la disfunció visual o auditiva, minusvalideses, els problemes de nutrició, les al·lèrgies, els refredats, les alteracions hormonals, i altres deficiències produeixen alteracions en l'aprenentatge i en la maduresa escolar.

2. DESENVOLUPAMENT I APRENENTATGE

Segons el psicòleg Jean Piaget, tot aprenentatge específic es basa en el desenvolupament del pensament. L'aprenentatge només es produeix quan l'infant posseeix mecanismes generals amb els quals pot assimilar la informació de cada aprenentatge.

Per exemple, no tindria cap sentit ensenyar a l'Enric fórmules matemàtiques si no entén el sistema numèric; ni ensenyar a l'Adriana noms geogràfics, si no ha adquirit una comprensió general de les relacions espacials, històriques i socials.

No es pot aprendre sense pensar i tampoc no es pot desenvolupar el pensament sense aprenentatge. La "interacció" entre la maduració i l'ambient determina un cert nivell d'aprenentatge. Això no vol dir que quan un infant té problemes d'aprenentatge, no hi entrin joc factors hereditaris (constitució, etc.) o factors ambientals (grup familiar, medi desfavorat etc.), però sempre caldrà tenir en compte l'acció recíproca entre els factors.

3. COM ES DESENVOLUPA EL PENSAMENT?

Segons Piaget, hi ha quatre etapes o períodes principals en el desenvolupament del pensament. En cadascuna, els nens adquireixen nous estímuls, els ajusten a la seva realitat, i s'van adaptant. El desenvolupament "neurològic" (del cervell i del sistema nerviós), d'una banda, l'experiència, de l'altra, van configurant el pensament. El que seria ideal és que les persones passessin cada etapa arribant a raonar a través de l'anàlisi dels problemes i de solucions lògiques. Tanmateix, però, aquest ideal no sempre es compleix i per això moltes vegades trobem davant de joves que sembla que "no pensen" i que donen unes solucions a llh problemes, que no responen a una anàlisi profunda de totes les variables possibles.

3.1. De 0-18 mesos: etapa sensorial motora

En aquesta etapa, els nens fan servir especialment els reflexos neurològics, imit conductes, posseeixen uns esquemes que repeteixen en qualsevol circumstància per tal "veure què passa". Si volen agafar una joguina que està damunt d'un coixí se l'atansen, i compten de deixar-lo per agafar la joguina continuen estirant el coixí.

3.2. De 18 mesos-7 anys: etapa preoperacional

En aquest període, els nens ja tenen un llenguatge i coneixen el significat dels objectes. L'esquema rígid de l'etapa anterior ha esdevingut una "unitat simbòlica". Per exemple, qu volen agafar la joguina, tenen clar que el coixí és un objecte i la joguina un altre i, per ta agafaran la joguina directament.

D'altra banda, si preguntem a un infant de cinc anys, "què pesa més, un quilo de plom o un quilo de plom?", ens contestarà "un quilo de plom". Encara no arriba a entendre el concepte de pes. Si li mostrem un ram de flors en què deu són vermelles i tres blanques, i li preguntem "què hi ha més, flors o flors vermelles?" probablement ens contestarà "flors vermelles". Enca li és difícil de distingir els conceptes globals dels particulars.

3.3. De 7-12 anys: etapa d'operacions concretes

En aquest interval, els infants ja han adquirit un conjunt de regles que els permet pens de manera més concreta a l'hora de resoldre els problemes:

REPRESENTACIÓ MENTAL: són capaçs d'anar a un lloc i tornar a casa per un camí fix; és a dir, aconsegueixen representar-se mentalment una ruta.

CONSERVACIÓ: si ensenjem al Xavier dues rengleres de 8 botons cadascuna, u més llarga que l'altra i li preguntem "quina renglera té més botons?", ens contestarà "totes du

tenen els mateixos"; és a dir, ja han après la noció que el mateix nombre d'objectes pot canviar de forma sense que s'alteri la quantitat.

CLASSIFICACIÓ: són capaçes de classificar objectes utilitzant 1, 2 o 3 criteris diferents: forma, color, mida.

3.4. De 12 anys en endavant: etapa de les operacions formals

Aquí l'adolescent és capaç de sospesar tots els elements que intervenen en un problema i de veure la incidència que cada factor hi té.

Si diem a la Lúcia que pensi el camí més curt per arribar a la platja, podrà repassar mentalment tots els camins possibles, i sabrà quan haurà exhaurit totes les possibilitats.

4. AJUEM-LLOS A PENSAR!

-Tinguem clar que l'activitat de pensar és bona en si mateixa, però cal no fer-ne un ús competitiu o no valorar les seves paraules.

-Les activitats han de ser les adients per tal de desenvolupar el seu pensament, però no han de ser tan difícils que puguin sentir la sensació de fracàs.

-Augmentem la seva autonomia personal perquè se sentin lliures per expressar allò que pensen.

-Tractem de detectar en quina etapa del pensament es troben els nostres fills, i estímulen el seu desenvolupament.

5. CADA EDAT TÉ LA SEVA ACTIVITAT

De 0-6 mesos. Parlar amb ells, gesticular, que escoltin música, posar-los a la cambra sonalls de colors vius i objectes mòbils.

De 6-12 mesos. Diguem-los coses, que juguin amb mòbils, encaixos senzills, joguines sonores, cantem-los cançons.

De 18-24 mesos. Que expliquin històries, que cantin, que ballin...; jugar amb paper, contes de pintar, pissarres.

De 2-3 anys. Que dramatitzin: que imitin o interpretin personatges coneguts; poden jugar amb encaixos, trencaclosques, plastilina, ninots de retallar.

De 4-5 anys. Que expliquin contes, que imaginin situacions, que es disfressin, que dibuixin, que juguin amb jocs de construcció de peces grans...

De 6-7 anys. Que recitin, que dramatitzin, que s'interessin pel que veuen, que coneguin el seu cos, que juguin amb jocs amb instruccions, trencaclosques.

De 8-9 anys. Llegir, escriure, experimentar amb diversos materials, joguines amb instruccions, jocs de paciència, escacs.

De 10-12 anys. Inventar-se històries coherents, explicar pel·lícules, aventures, trencaclosques, mots encreuats, jocs d'experimentació científica.

De 13-15 anys. Que analitzin notícies, articles, històries, que participin en activitats en què hagin de resoldre problemes, activitats en grup, mots encreuats, que escriguin cartes, que portin un diari, etc.

6. ALGUNES COSES SOBRE EL FRACÀS ESCOLAR

El fracàs escolar és un concepte mol debatut i controvertit. Com diu la pedagoga Mari Villalta, apareix en l'escolarització obligatòria quan es fixen i estandarditzen uns continguts escolars iguals per a tothom, sense tenir en consideració les aptituds i possibilitats d desenvolupament de cada alumne. A tall d'exemple, ens ha semblat interessant reproduir aquí les conclusions d'un treball realitzat el març de 1985 per una comissió de pares i mestres de Col·legi Públic Bernat de Riudemeia d'Argentera, juntament amb l'equip sociopedagògic d l'esmentat municipi.

6.1. Aproximació al concepte

-Partint d'un sistema educatiu establert, l'infant fracassa si no supera les cotes marcades per aquest sistema.

-Sempre s'està parlant d'un concepte comparatiu i no pas absolut.

-La societat és competitiva i sovint només valora si se salta o no el llistó.

-Cal aclarir que un infant que fracassa escolarment, en l'aspecte que diem, no ha de se forçosament una persona fracassada en la seva vida.

-S'entén també que, a més a més de l'adquisició de conceptes, és important l'ensinistrament l'adquisició d'hàbits en general; si no s'assoleixen, també parlarem de fracàs escolar.

-Si l'infant i els seus interessos no concorden amb els del sistema educatiu aquest infant s'està: potenciant com a un fracassat escolar i s'anirà omplint d'un sentiment intern de frustració personal.

-També sovint, en parlar de fracàs hi englobem altres problemes inclosos en el procés d'aprenentatge: maduració de l'infant, problemes de relació amb el mestre o amb el grup problemes personals o familiars, etc.

6.2. Aspectes que incideixen directament o indirectament en el fracàs escolar

6.2.1. Quant al sistema educatiu

-Cal tenir present que estem analitzant una educació que és primària i secundària. Es tracta doncs, de donar eines i hàbits per a un treball posterior i una visió general quant als conceptes.

-Els programes oficials no concorden amb la idea d'elementalitat abans esmentada.

-Hi ha molts aspectes negatius en el mateix funcionament del sistema, com poden ser:

-Trasllat de mestres, inestabilitat de plantilles.

-Manteniment, per criteris econòmics, de centres massa grans.

-Relació professor/quantitat d'alumnes.

-No flexibilitat de les repeticions de curs.

-Manca de dotació de mestres de suport o reforç.

-Manca d'equips d'assessorament psicopedagògic, etc.

6.2.2. Quant a les característiques de l'infant i de l'adolescent

-El procés de maduració, que és individual i no pas uniforme, en un mateix grup.

-No tenir en compte els interessos propis i personals davant d'un programa establert i no flexible.

-Problemes de relació amb els companys del grup.

-La comunicació que sovint pateixen els infants i els adolescents, en relació amb els

6.2.3. Quant a la família i la societat

- Les pressions i exigències que es fan sobre els infants i adolescents pel que fa als resultats que han d'obtenir.
- Les reprovacions, quan no s'assoleixen aquestes cotes prefixades.
- Desinformació dels pares, del que és la formació que han de tenir els fills.
- Manca de temps, potenciat pel sistema de vida, de dedicació als fills, a observar-los i estimular-los.
- Poca comunicació en general entre pares i fills, que va creant un sentiment d'estranyament dels uns en vers els altres.
- La societat, en ser competitiva, selecciona els elements que no interessen i en fa una veritable marginació.
- En general, hi ha una manca de models en què fixar-se i les escales de valors estan sovint només enfocades cap al consumisme i la competència.

7. BIBLIOGRAFIA

- CONDEMARIN,M; CHADWICK,M; MILICIC,N. (1985): *Madurez Escolar*. CEPE. Madrid.
- PIAGET,J.(1984): *Seis estudios de psicología*. Planeta Agostini. Barcelona.
- PIAGET,J; INHELDER,B.(1978): *Psicología del niño*, Morata. Madrid
- Fulls d'Assessorament. núm. 1-2-5 i 8 de la FaPaC.

TEMA 9

ADQUISICIÓ D'HÀBITS

Quan, abans de dinar o de qualsevol altre àpat, per exemple, ens rentem les mans, o després d menjar ens raspellem les dents, estem realitzant unes conductes que podríem inscriure en el hàbits d'higiene personal. Quan, per exemple, saludem una persona (li donem la mà, o li diem "bon dia"), o respectem la paraula d'una altra persona, o cedim el seient a l'autobús, a algú que ho necessita etc., estem utilitzant algunes de les diverses normes de la nostra societat, les qual podríem inscriure en el paquet de normes i hàbits socials.

Amb altres exemples podem anomenar diferents conductes, comportaments que les persones realitzem, i anar-les classificant: hàbits d'alimentació, hàbits d'autonomia, etc. Si diem, però, que una persona té l'hàbit de menjar-se les ungles, estem utilitzant el terme "hàbit per determinar unes conductes estereotipades que poden esdevenir problemàtiques per l'individu, en funció de les lesions que li causin i/o el grau d'alteració del seu funcionament bàsic. No parlarem d'aquests tipus d'hàbits, sinó de l'adquisició de pautes de conducta al llarg del desenvolupament dels infants i adolescents, les quals, en el temps, passaran a formar part de la seva personalitat.

La família és, principalment, l'estament on infants i adolescents troben cobertes les seves necessitats: afectives, socials, alimentàries, educatives, etc. Es també, on es realitzen els primers aprenentatges, proporcionats pels pares, germans més grans, altres familiars, etc. La incorporació a l'escola, posteriorment, amplia les possibilitats de creixement dels nois i les noies.

En parlarem, en aquest full, de l'adquisició d'hàbits bàsics que, com ja hem esmentat proporcionen, en primer lloc, la família. Abans, però, descriurem algunes característiques importants del terme adquisició d'hàbits:

- el qualificatiu "adquisició", implica que hi ha d'haver una interiorització i, per tant, un aprenentatge d'aquests hàbits. Ens trobem, doncs, que l'adquisició és un procés.
 - És una disposició de conducta estable; estar disposat a ... vol dir realitzar aquestes conductes i per tant, s'han de donar les condicions necessàries perquè es produeixi la conducta (per exemple, anar a dormir a una hora determinada ha de ser una disposició estable, i la condició necessària passa perquè hi hagi una norma clara per a aquest efecte).
 - L'adquisició d'un hàbit està relacionada amb la intel·ligència. Per exemple, un hàbit adquirint ens permet adonar-nos de la nostra pròpia conducta (si valorem important l'assistència a classe podríem rebutjar la proposició de fer "campana").
- Resumint, l'adquisició d'hàbits és un procés durant el qual s'han de donar una sèrie de conductes que progressivament van formant part de nosaltres mateixos, és a dir, de la nostra personalitat.

Descripció dels diferents hàbits bàsics que s'han d'adquirir

Hàbits alimentaris

gust és dolç i progressivament s'hi incorpora el salat. Volem destacar que el gust és educable i el que agradi o no un menjar està en relació, principalment, amb el gust, l'olfacte i la vessant psicològica.

No és la nostra intenció orientar sobre un tipus de dieta equilibrada -aspecte importantíssim- però sí indicar que aquesta dieta ha de ser força variada en gustos i tipus d'aliments (carn, peix, ous, llegums, verdures, fruita...) i també en la manera de cuinar-los (bullits, fregits, crus, rostits...), aquesta variació en gustos i maneres de preparació facilitarà l'hàbit de menjar de tot, de no ser selectiu i menjar només segons quines coses. Els hàbits alimentaris estan relacionats amb altres tipus d'hàbits.

- D'higiene personal: rentar-se les mans i les dents.
- Psicomotrius: utilitzar estris per menjar (cullera, beure sol...).
- socials: espais de comunicació familiar, amb companys (menjador escolar).
- Relació familiar (normes) responsabilitats: ajudar a comprar, a parar taula, a netejar... tenint en compte l'edat dels nens.
- Tot i no ser un hàbit, també es dona una situació d'aprenentatge: sobretot, els primers anys, de vocabulari: nom dels menjars...

Dormir

La relació activitat- descans és necessària per al desenvolupament. Els períodes de dormir, segons les edats, es distribueixen de la següent manera:

- nou nat: 17 h (en intervals de tres hores) com a terme mig.
- 3 mesos: 15 hores per terme mitjà (s'inicia una diferenciació entre dia i nit i durant la nit els nens dormen unes 7 hores seguides.
- 3-5 anys: entre 12-13 hores
- 6-9 anys: entre 9-10 hores
- 12-16 anys: entre 8-9 hores

Aquesta distribució és orientativa i, per tant, un punt de referència, però tenint en compte les característiques individuals. A casa és important que els pares proporcionin unes normes, estables (amb un grau de flexibilitat), que garanteixin dormir el temps necessari. Si aquestes normes s'acompleixen, els nens, a mesura que creixeran, i d'una manera responsable se n'aniran a dormir (també perquè el cos els ho demanarà).

Dormir poc pot influir en el rendiment acadèmic, ja que si els nens tenen son, sobretot les primeres hores de classe, l'atenció disminueix. Per fomentar l'hàbit d'anar a dormir, és important no castigar els fills a "anar a dormir" perquè associaran dormir amb càstig i, per tant, es resistiran a fer-ho. La foscor és també un element que pot interferir en la instauració d'aquest hàbit; s'ha d'ajudar els fills a viure amb naturalitat la claredat i la foscor, i no fomentar amb fantasies la por a la foscor. L'hàbit de dormir està en relació, principalment, amb el rendiment i l'adquisició de normes.

Hàbits d'higiene

Des que naixen, els pares proporcionen a llurs fills la higiene necessària: els renten, netegen, canvien de roba, etc. També i relacionat amb la higiene, està el control d'esfínters, que

després de les menjades, dutxar-se, canviar-se de roba, etc. són elements que els pares inicien fins que els fills esdevenen autònoms (ho fan sols). Els hàbits d'higiene estan en relació amb d'altres:

- autonomia personal (control d'esfínters, rentar-se sol, canviar-se de roba etc.)
- socialització (imatge davant els altres)
- normes i responsabilitats dins la llar: recollir la roba bruta o tenir cura dels propis objectes: netejar-se les sabates...

Hàbits d'autonomia i socialització

Dins dels hàbits d'autonomia podríem incloure aquelles accions que els nens poden realitzar sols, tenint en compte la seva edat i maduresa; des del control d'esfínters, cordar-se les sabates, utilitzar els estris de menjar, endreçar les seves joguines, fins a saber què s'ha d'emportar a l'escola, quins llibres, treballs, o ser responsable de les seves accions.

Respecte a la socialització, els nens progressivament aprenen a col·laborar amb els altres, a considerar les seves opinions, però també és important que es coneguin a si mateixos, que puguin expressar els seus sentiments i desitjos. Per això és important que els pares proporcionin equilibri en actituds de dependència/independència, coherència en les normes i valors morals que els fills han d'anar adquirint. Les normes de convivència, els valors, esdevenen molt importants per als infants, ja que ofereixen pautes de comportament, marquen uns límits d'actuació i els ajuden a discriminar el que socialment està bé i el que no. Les normes ajuden a organitzar la vida dels infants i a comprendre i integrar els valors que imperen en la família.

Progressivament, les normes faciliten assumir responsabilitats. Es tracta d'establir criteris basats en la vida real i diària que viuen els infants: dins la família, a l'escola.... Per això és important que la família i l'escola estableixin comunicació i es posin d'acord amb aquelles normes i valors que poden potenciar conjuntament. Cal que la família tingui informació del que l'escola té programat en aquest sentit.

El treball dels hàbits a l'escola

En aquest apartat volem aportar una llista d'actituds, valors i normes que l'escola potència tenint en compte el desenvolupament global dels alumnes. A la llista hi ha diferents hàbits dels que hem descrit, i també altres relacionats amb l'aprenentatge de continguts. És, però, en l'etapa de l'educació infantil i primària, on es considera que l'adquisició d'hàbits aporta seguretat i eficàcia en el desenvolupament progressiu dels infants, de manera que se'n tindrà cura durant tot l'ensenyament obligatori. Es considera que els hàbits adquirits durant l'educació infantil i primària esdevenen la base per a l'aprenentatge d'actituds, valors i normes en les etapes posteriors. Veiem, doncs, la llista d'actituds, normes i valors comuns a totes les àrees en l'ensenyament infantil i primari.

Actituds, normes i valors comuns a totes les àrees. Objectius.

- Mostrar acceptació i respecte per si mateix.
- Autoreflexionar sobre els propis comportaments.

TEMA 10

LA COEDUCACIÓ EN LA FAMÍLIA. NOIS I NOIES: DIFERENTS PERÒ AMB DRET A LES MATEIXES OPORTUNITATS

És un tema complex. Però és important per al futur dels nostres fills. En quatre pàgines no podem pretendre d'abastar-lo totalment, però sí que intentarem obrir portes, indicar camins de reflexió sobre què estem fent perquè els nostres fills tinguin les mateixes oportunitats.

Sovint, els pares donem per descomptat que les diferències de comportament psicològic entre els nois i les noies són innates, i ens és difícil d'admetre que no han nascut amb uns rols sexuals establerts i que han estat educats d'acord amb allò que han vist, amb uns models socials, i amb uns missatges verbals estereotipats:

- "Quin noi més intel·ligent"
- "Quina noia més maca"
- "Has de ser una bona noia"
- "Porta't com un home, sigues fort"
- "Els homes no ploren pas"
- "Ja se sap, les noies són més dèbils i sensibles que no pas els nois"

La mainada aprèn a comportar-se tal com els pares i la societat esperen que ho facin.

Sí una noia s'enfada i dona un cop de puny al seu germà, per exemple, i els pares li diem "això no és de dones... les noies no peguen?", ella pot dubtar que realment sigui una noia, ja que els seus comportaments agressius no semblen els que "tenen les noies" als nostres ulls. Per tant, la nostra filla tindrà tendència a no expressar aquests estats d'ànim i inhibirà bona part de la seva conducta espontània, canviant-la per una altra (plorar, per exemple) que pot arribar més tard a formar part de la seva personalitat.

Moltes noies quan arriben a dones s'esforcen per ser tímides, emocionalment fràgils, hipersentimentals, indefenses i incompetents intel·lectualment parlant, per a viure d'acord amb la imatge que han assimilat d'allò que és una "dona de veritat". Passa exactament igual en el cas dels homes: "jo, no ploro mai", pot dir el Joan als seus amics, perquè la meua mare em diu que "els nois no ploren pas".

1. LA COEDUCACIÓ

Coeducar és canviar de model educatiu, en el qual nois i noies puguin accedir a la mateixa educació, i on els valors morals que els transmetem i les activitats que els proposem siguin independents dels prejudicis sexuals ("Les dones són així i els homes aixà").

La coeducació, per al pedagog M. Angel Santos, és la intervenció explícita i intencionada de la comunitat escolar i de la família per tal de propiciar el desenvolupament integral de nois i noies, en el qual es posa una especial atenció en l'acceptació del sexe que és propi, en el coneixement de l'altre i en la convivència enriquidora entre tots dos.

Si volem que en la nostra societat nois i noies no assoleixin uns rols estereotipats i no existeixi la discriminació de la dona, cal, segons M.A.Santos:

- Facilitar la igualtat d'oportunitats per a ambdós sexes;
- evitar els clixés i, d'altra banda, accentuar les característiques individuals per fer front al tòpic d'una benintencionada però abstracta noció d'igualtat en la mainada (no cal caure en els favoritismes en tractar de subratllar el caràcter propi de cada ésser humà);

comprensió envers els altres.

-Interessar-se per dialogar sobre fets quotidians.

-Valorar l'esperit de col·laboració per davant de l'esperit de competició.

-Col·laborar i participar en converses i diàlegs.

-Ser responsable en l'establiment de relacions amb les persones de l'entorn.

-Mostrar tolerància vers la diversitat d'opinions.

-Mostrar respecte vers els altres, al seu treball i a les seves dificultats.

-Prendre consciència progressivament de la responsabilitat personal i del compromís que suposa prendre decisions.

-Ser responsable en el compliment de les normes bàsiques de convivència.

-Responsabilitzar-se en el manteniment del material de la classe i de la higiene, pulcritud i ordre de l'aula.

-Acceptar les normes de funcionament de la classe i col·laborar en el seu compliment.

-Respectar les regles i normes de joc.

-Mostrar autonomia i decisió en les iniciatives pròpies, al marge de les influències dels altres.

-Habituar-se a modificar, quan calgui, la pròpia actuació.

-Acceptar i respectar la diversitat física, d'opinió i d'acció.

-Mostrar interès per participar en les activitats escolars.

-Valorar el propi progrés.

-Prendre iniciativa i comportar-se activament i respectuosament en les activitats, tant individuals com col·lectives.

-Respectar les pròpies produccions, obres i les dels companys.

-Adquirir actituds d'interès i receptivitat.

-Apreciar la constància en la realització del treball.

-Valorar el treball ben fet i ben acabat.

-Habituar-se a emprar les paraules amb correcció i precisió.

-Interessar-se per observar amb objectivitat.

-Ser conscient de la necessitat de recórrer a diferents fonts de consulta.

-Tenir interès per la recollida de dades.

-Mostrar curiositat i inquietud per experimentar.

-Tenir satisfacció per resoldre els problemes i comprovar les idees.

-Utilitzar amb precisió i correcció el vocabulari propi i específic de les àrees.

-Mostrar interès per ampliar el vocabulari.

- proporcionar a ambdós sexes el màxim bagatge tècnic, intel·lectual i cultural perquè cada individu pugui elegir lliurement les opcions que desitgi, sense cap condicionant per raó de la seva identitat sexual;

- el fet de coeducar, ens permet de contribuir a la construcció d'un futur més digne, més just i més bonic, en el qual dones i homes puguin viure sense por, agressions i submissió mútues.

2. MASCULÍ / FEMENÍ

La coeducació té en compte els trets que configuren la masculinitat i la feminitat, però no pas de forma dogmàtica i apriorística.

No es tracta pas d'esborrar la identitat. Tampoc de negar les diferències determinades pels components biològics. Però sí que pretén d'evitar-ne les trampes (sovint instal·lades en el nostre subconscient) de la discriminació negativa, que moltes vegades s'ha dirigit contra la dona.

Segons el psiquiatre Josep Toro, les diferències de conducta entre homes i dones són un dels exemples clars de la "determinació sociocultural del comportament". La major part dels comportaments que solen distingir les dones dels homes són conseqüència de l'aprenentatge. Cada cultura té un model femení i masculí, elaborat en el decurs de la seva història.

Els individus, segons el seu sexe biològic, són sotmesos des del seu naixement a un complex procés d'influències culturals que els condueix, a mesura que es van desenvolupant, a actuar, a reaccionar emocionalment, a pensar i a jutjar d'acord amb "allò que està establert".

Els comportaments "propis de cada sexe" s'assumeixen també per imitació. El pare fa de model per al seu fill i la mare per a la seva filla. Els jocs esdevenen una ocasió contínua de pràctiques diferenciadores. D'una banda, el grup social subministra "jocs femenins" a les nenes i "masculins" als nens. A més a més, el grup d'iguals pel que fa al sexe, arrodonaix aquesta tasca: "mira la Montse com juga a futbol... sembla un home", "mira el Pere, es baralla com una dona..."

3. EL SEXISME

El sexisme és la discriminació injustificada basada només en les diferències de sexe. Podem aplicar-lo tant als nois com a les noies.

Els pares podem influir en els nostres fills perquè s'acceptin per davant de tot com a persones i no pas com a membres de l'un i de l'altre sexe. Per això, cal que parlem amb ells, però alhora i sobretot, hem de ser coherents amb allò que els diem. No n'hi ha prou que pensem que rentar, planxar, cosir són activitats que podem fer tots els membres de la família, sinó que hem de fer-les. No n'hi ha prou que pensem que una dona també pot treballar en una mina; cal donar-li l'oportunitat perquè ho pugui fer i alegrar-nos-en si ho aconsegueix.

A la nostra cultura han existit i existeixen molts refranys que estimulen el sexisme:

"Home casat, burro espallat"

"A Olot, ni dona ni porc"

"Allí on manen dones i llauen vaques, mal any assegurat"

"Noia que vol ser preuada, ni massa vista ni visitada"

"Boja per boja, vinguen diners"

"La noia bona i lleial és un tresor sense igual"

"Amb l'ase i amb la mala muller, a bastonades hom s'hi ha de fer"

Per tal de desfer-nos-en tractem de recordar tots els que hem escoltat en la nostra infantesa i, actualment, analitzem-los de manera crítica.

4. LA DISCRIMINACIÓ EN LA LITERATURA INFANTIL

Els contes infantils contribueixen també clarament a reforçar la discriminació sexual, tant en el marc familiar com en el marc social.

Les professores Cañellas, Carbonell i Rices, basant-se en el fet que els "models del rol" són un component important en la integració social de la mainada i en l'adquisició del seu propi rol sexual, van recollir en una extensa investigació les característiques atribuïdes en els contes a les noies i dones, i als nois i homes. Heu-les aquí:

4.1. Noia

- Tímida, insegura.
- Poruga, demana protecció.
- Impressió de fragilitat i sensibleria.
- Inculcació de l'instint maternal (nines, coixets...).
- Sedentària, jocs quiets i generalment dins de casa.
- Més capriciosa.

4.2. Noi

- Curiositat i afany de descobriments.
- Domina la situació en les relacions amb les nenes.
- Se li valora la força física (activitats de moviment).
- Enginy i habilitat.
- No se li exigeix cura pel que fa a l'aspecte personal. (pot ser desordenat, anar brut, ...).

4.3. Dona adulta

- Passivitat.
- Submissió i obediència.
- Abnegació i humilitat.
- Dependència.
- Maternitat.
- Sentimentalisme i emotivitat.
- Activitats exclusivament domèstiques.
- Tendresa.
- Feminitat.

4.4. Home adult

- Element actiu dins de la societat.
- Màxima autoritat en tots els camps.
- Fortalesa i seguretat.
- Iniciativa.
- Protecció.
- Independència.
- Intel·lectualitat.
- Equilibri i poca emotivitat.
- Rigorositat.

4.5. Reflexionem sobre els llibres o els contes dels nostres fills que ens mostren

- mares que treballen fora de casa
- pares que tenen cura dels fills o que cuinen
- noies actives i independents
- nois i noies que juguen amb joguines de tota mena.
- quasi sempre:
 - mestresses de casa
 - pares que treballen fora o arreglen cotxes...
 - noies esperant el "príncep blau"
 - nois que juguen amb cotxes i noies amb nines.

5. DISCRIMINACIÓ EN L'EDUCACIÓ

En moltes famílies existeix una marcada discriminació conscient i inconscient pel que fa a l'educació de les filles i dels fills.

Molts pares són masculistes.

Les frases com "això és cosa de dones", "per res del món no escombraria", "no vull que l'Anna arribi tard a casa. És una noia i ja se sap...", són força habituals.

Però no és pas menys cert que les mares també ho són: "la mare em renya perquè em miro molt al mirall i diu que és de noies", diu un noi; "sempre ha de parar la taula la Carme perquè és cosa de dones".

Creiem que per eliminar la discriminació en l'educació familiar, cal fer un front comú entre pare, mare, avi, àvia, germà, germana, per tal d'anar eliminant a poc a poc els prejudicis i els arquetips, tant de la nostra cultura com en els nostres comportaments.

6. ACTITUDES TÍPICAMENT SEXISTES EN L'EDUCACIÓ

- L'assignació de colors segons el sexe. Ja abans del naixement la compra de roba i altres objectes es realitza segons uns criteris selectius. Hi ha colors "propis" del noi i altres de la noia.
- L'elecció de joguines per a la noia i per al noi. Hi ha joguines que s'identifiquen socialment amb el noi i altres amb la noia. Posteriorment, ells les triaran segons els estereotips marcats.
- Les diferents expectatives dels pares. Els pares solen generar expectatives diferents per als nois i per a les noies. No cal dir que les dels nois són més elevades.
- Aquest nivell d'aspiració es traduirà en uns comportaments concrets de caràcter avantatjós per al noi, quan s'hagi de triar en el cas d'una elecció forçada.
- Una major permissibilitat per al noi.

En les regles de conducta educativa, hom afavoreix el noi amb un grau major de permissibilitat. El llenguatge ho és més, les hores d'arribada a casa més tardanes, la vigilància sobre les amistats menys estreta...

La noia ha de conservar les formes amb més escrupolositat, ha de ser més ben educada, delicada pel que fa als seus moviments, i exquísida en les formes de cortesia i d'urbanitat.

MIGUEL SANTOS:
Coeducar en la escuela Ed. Zero.

7. FEM UN AUTOEXAMEN

Tal vegada convindria que reflexionéssim en companyia de la nostra parella sobre tipus de missatges verbals i no verbals que transmetem als nostres fills.

- Fem servir frases semblants a "no és bo per a una noia" o "un noi no ha de fer...";
- Què diem al nostres fills sobre la necessitat de ser sensible, independent, maco, o net, pràctic, autònom, valent, etc.?
- Quina diferència hi ha entre els missatges que els transmetem i els que ens feiem en la nostra infantesa?
- Quins missatges transmetem als fills sobre la feminitat i masculinitat?
- Som coherents entre allò que pensem, diem i fem en relació amb la coeducació?
- Els presentem joguines, jocs, temes i activitats d'una manera sexista?
- Els impedim de participar en determinats jocs per causa del sexe?
- Ens preocupem de seleccionar els seus llibres i contes?
- Quines imatges de masculinitat i de feminitat han adoptat? Quines han rebutjat? (C) els són contradictòries?

8. BIBLIOGRAFIA

- BELOTTI, G.: *A favor de las niñas*. Ed. Monte Avila, 1978.
- Cuadernos de Pedagogia "Los roles sexuales en la literatura infantil", núm. 79, maig 1979.
- DOWLING, C.: *El complejo de Cenicienta*. Ed. Grijalbo, 1982.
- EUROPEAN COMMUNITY, Working Document IF AFLAN, *Cómo llevar a la práctica la igualdad entre los sexos*, Brussel·les, nov. 1985.
- FRIDAY, Nancy: *Mi madre yo misma*. Argos Vergara, 1979.
- IZQUIERDO, Jesús M.: *Las, los les (lis, lus)*. lasal, 1983.
- Perspectiva escolar, núm. 98, octubre 1985, "Escuela Nen/Nena".
- SANTO GUERRA, Miguel: *Coeducar en la escuela*. Zero, 1984.
- Sextisme a l'escola de l'AAMM*, Rosa Sensat de l'Hospitalet, ed. Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament d'Hospitalet.
- TORO T., Josep: *El comportamiento humano*. Salvat, Col. Aula abierta, 1982.

TEMA 11

EDUCACIÓ PER AL CONSUM

Sovint sentim i diem frases com, per exemple, "vivim en una societat de consum", "tar guanyes tant gastes", o també "és que avui dia necessites tantes coses que no arribes a final d mes".

Els fills demanen coses, i fins i tot diners, pensant que mai no s'acaben. Això és perquè en el seu procés d'aprenentatge encara no han assimilat el concepte de consumir. Educar per consumir és una tasca que tant els pares com l'escola han de desenvolupar per facilitar als infants la integració d'aquest concepte en la seva vida quotidiana. Consumir és una acció, i s'h d'aprendre a fer-ho.

COM APRÈN EL NEN?

L'espai limitat d'aquest tema només ens permet donar unes pinzellades sobre el procés d'aprenentatge dels infants.

A grans trets, podem dir que l'infant, a mesura que és capaç d'agafar i deixar objectes, desplaçar-se, primer gatejant i després caminant, cada vegada amb més autonomia, va entrant en relació amb el seu entorn més proper i l'amplia, i va coneixent els objectes que estan al seu abast i també les seves utilitats.

La comunicació a través del llenguatge el farà entrar en diàleg i en la demanda als adults de les coses que necessita o que simplement vol tenir, per observar-les, manipular-les i jugar amb elles. Els nens petits aprenen per imitació: als pares, germans més grans, en definitiva aprenen de l'entorn que tenen més proper -primer la família, i, posteriorment, també l'escola-. A través del joc aprenen moltes coses, i quan juguen imiten a la seva manera les conductes dels adults.

Les demandes que l'infant faci de coses que vol no són en primera instància pel fet de consumir, sinó pel fet de voler conèixer, tocar i manipular aquestes coses que veu i l'atreuen.

Els pares són qui proporcionen tot allò que els fills necessiten, tant de les coses que són bàsiques: -menjar, roba...- com dels altres elements que afavoreixen el seu desenvolupament joguines...

CONSUMIR ÉS UNA ACCIÓ, I S'HA D'APRENDRE A FER-LA

Ja hem dit que els nens aprenen per imitació. Per tant, els hàbits consumistes que tinguir els pares seran assimilats pels fills d'una manera natural, al llarg del seu desenvolupament.

ELS HÀBITS CONSUMISTES

Els hàbits són conductes apreses que es donen constantment en la persona, perquè formen part d'ella mateixa. Amb relació al consum, la nostra societat presenta les característiques pròpies d'un país desenvolupat: es fabriquen més productes dels que es consumeixen; hi ha una gran rivalitat comercial entre les diferents marques per captar més clients que consumeixin el seu producte (es manifesta sobretot per la publicitat dels grans mitjans de comunicació, com és la televisió), etc. Volem dir que els hàbits consumistes s'adquireixen per la influència de l'entorn més proper a la persona -pares, escola, televisió...- i per tant, aquest hàbit s'adquireix.

Hem d'ensenyar als infants i als adolescents a consumir, però ho hem de fer d'una manera natural, és a dir, integrada en el seu propi desenvolupament. Fer el sermó i dir als fills que els pares ja saben què és el que ells necessiten no serveix. Per integrar aquests hàbits en la vida diària cal parlar dels consums de primera necessitat.

Els nens viuen immersos en un ambient consumista, és a dir, diàriament en la seva vida veuen el consum i fins i tot hi participen: menjar, beure, comprar objectes per a la llar, per a l'escola, vestits, etc. I això ho viuen d'una manera natural, integrada en el seu desenvolupament. Per tant és molt important que comprenguin què és el consum i perquè es consumeix. Cal que els ajudem a distingir quines són les necessitats primàries que s'han de cobrir, i a distingir entre què és ser consumidor i què és ser usuari d'un servei, i la relació que té això amb la qualitat de vida, el nivell econòmic, etc.

ELS HÀBITS CONSUMISTES QUE TINGUIN ELS PARES SERAN ASSIMILATS PELS FILLS DE MANERA NATURAL; AL LLARG DEL SEU DESENVOLUPAMENT.

COM PODEM POTENCIAR UNS HÀBITS CONSUMISTES POSITIVS PER ALS NOSTRES FILLS?

1. El Consum de necessitat primària

1.1. L'alimentació

És molt important aconseguir una dieta equilibrada per aportar a l'organisme tots els elements necessaris per al seu funcionament. Cal menjar de tot i en quantitats adequades.

L'infant ha de comprendre que hi ha aliments que són bàsics i altres que es poden consumir per simple satisfacció. El gust és educable; acostumar els nens a uns tipus de menjar i no variar-los farà que adquireixin l'hàbit de consumir aquests productes i no altres, també necessaris per al bon funcionament de l'organisme. Ha de respectar uns horaris, realitzar un nombre d'àpats al dia i adquirir uns hàbits d'higiene que afavoriran l'alimentació: rentar-se les mans, rentar-se les dents...

També ha d'aprendre a adquirir els productes que fan falta. En el mercat hi ha tota l'oferta de productes que s'ofereixen indiscriminadament, i ha d'aprendre a seleccionar quins són els que s'adquireixen i per a quins moments del dia.

Els nostres costums alimentaris tenen com a característica uns esmorzars suaus, i uns dinars i sopars més forts. Els esmorzars suaus disminueixen el rendiment i la capacitat d'atenció. Si l'infant és a l'escola i té gana no està concentrat en les activitats acadèmiques. Amb això no volem dir sobrealimentar, perquè les digestions "pesades" produeixen el mateix efecte.

1.2. La llar

A la llar és on es donen, principalment, la majoria de les relacions familiars: lloc de menjar, de dormir, de relacionar-se amb la família. Dintre de la llar hi ha tota una sèrie d'elements i objectes necessaris per satisfer les necessitats de viure amb comoditat. Des de l'educació per al consum, cal que els fills valorin les adquisicions que es fan per a la llar i quin serà el seu ús, ja sigui per estètica (element que afavoreix el benestar) ja sigui per la seva utilitat pràctica. Els fills han de conèixer l'origen de la seva llar, el perquè d'haver triat aquesta i no una altra, els criteris que es fan servir per adquirir el que és necessari, perquè això li proporciona elements de valoració dels objectes i distingir els que són bàsics i els que no ho són.

1.3. Els vestits

Aquest és un consum bàsic en la nostra societat. Els infants i adolescents han d'aprendre quin és el seu ús: protegir el cos de l'ambient (fred, calor...), però també hi ha vestits adequats segons les ocasions -jugar amb vestits de qualitat, per exemple, en disminueix la durada. Per altra banda, han d'anar valorant la relació qualitat-preu, perquè l'oferta és amplíssima, i també la influència de la publicitat respecte a la moda predominant. La *marca* de la roba és un element que ells valoren sovint -sobretot en el calcat- amb relació a una competitivitat amb els altres per veure qui porta les més "fardones" i les més "cares". Aquest és un aspecte en el qual els pares han de considerar i intentar trobar l'equilibri entre les seves possibilitats i els desitjos d'adquirir un d'aquests productes.

Cal recordar que els infants i adolescents estan en un procés de creixement constant i que la roba es queda petita. Tenir vestits que no es posen mai perquè "ja no es porten" resta valor a un element que ha de formar part de la pròpia personalitat.

1.4. Altres consums bàsics

En aquest apartat volem referir-nos, entre altres, al material escolar. Si comença el nou curs, el material ha de ser nou? Evidentment hi ha material que requereix ser substituït: llibres, llibretes... Però un altre que no és necessari: cartera, roba esportiva, estoig de colors... tot i que la influència de la publicitat ultrapassa els productes bàsicament escolars i ofereix com a elements bàsics altres que no ho són (per exemple, la roba). Infants i adolescents han d'aprendre a valorar que allò que servia fa tres mesos continua tenint el mateix valor i no cal substituir-ho, llevat de quan sigui necessari.

Pel que fa a les joguines, no cal dir que aquestes són un element bàsic per als nens. El joc ocupa una part molt important en el desenvolupament dels nens, i aquests dediquen molt de temps a aquesta activitat. Per tal que les joguines tinguin un ús profitós, han de tenir unes característiques com aquestes:

- tenir relació amb la capacitat d'imaginació dels nens.
 - oferir la possibilitat de despertar la fantasia
 - ser sòlides, duradores i higièniques.
 - poder-les fer servir per a diferents jocs
 - senzilles i manipulables, sense sofisticacions, perquè faciliten la passivitat del nen i minven la capacitat d'imaginació (la joguina ho fa tot).
 - ser més que un caprici momentani
 - tenir en compte que el que no té valor per als pares pot ser molt valorat pels nens
- sobretot en el cas dels nens més petits, la tria de les joguines dels quals la fan els pares.

ELS DINERS

Amb els diners podem adquirir tot allò que ens és necessari i que ens produeix satisfacció tenir. Però els diners no són una font inesgotable que raja continuament. Provenen de la compensació pel treball realitzat i tenen una limitació. Planificar l'economia familiar per adquirir tot el que és necessari esdevé actualment fonamental per cobrir les necessitats que la vida diària ens comporta.

Els fills han d'aprendre progressivament la relació diners/consum, com s'obtenen els diners i perquè serveixen.

Progressivament, també, han d'anar adquirint responsabilitat amb els diners que els són proporcionats pels pares i sobre la seva administració. Donar diners als fills ha d'estar en relació a la comprensió que tinguin del seu ús i la seva finalitat.

LA PUBLICITAT

La publicitat encaminada al consum és un dels elements més forts d'influència externa a la persona que existeix. Tots ens trobem immersos en la influència de la publicitat. Sovint, la relació consumir més i el més car és signe de millora d'estatus social, i aquest és un valor fortament potenciat per la publicitat. Volem recordar que els hàbits consumistes s'aprenen. S'ha d'aprendre, per tant, a saber "llegir" el missatge que ens volen transmetre i a valorar què és el que més ens convé, i no caure en el consum pel consum.

La televisió és un dels mitjans més potents que pot incitar perillosament al consumisme. Als infants i adolescents se'ls ha d'educar perquè descobreixen els "paranys" publicitaris (les joguines apareixen animades -com a dotades de vida pròpia- i la realitat és que la mobilitat la hi ha donar qui hi juga).

QUE ES SER USUARI D'UN BÉ O SERVEI?

Els infants i adolescents han d'aprendre la diferència entre l'adquisició de béns (consumidor) i la utilització d'un bé o servei (usuari).

Infants i adolescents estan en contacte permanent amb els serveis públics, el transport... Han d'aprendre a compartir-los i respectar-los, i també reclamar els seus drets, si convé.

L'escola és un servei públic i la seva estructura: horaris, classes... ja és un element educatiu que afavoreix en infants i adolescents l'aprenentatge del seu ús. També hi ha serveis privats, i cal que ells aprenguin quan s'ha d'utilitzar i perquè (taxi, assegurances...). En definitiva, té molt a veure amb els drets i deures que com a ciutadà es tenen alhora de fer ús de béns o serveis: per tant, conèixer quins són aquests drets i deures esdevé fonamental també per a la seva formació. No és costum de la nostra societat reclamar els nostres drets, amb la qual cosa és difícil fer aprendre això als nostres fills. Cada cop tenim més informació que ens orienta a com fer ús dels nostres drets i així poder millorar els serveis que ens ofereixen.

QUÈ PODEM FER ELS PARES

- Fer participar els fills de tot el que s'adquireix per a la família
- Explicar l'ús i el perquè del producte sempre que sigui necessari.
- Anar donant responsabilitats als fills respecte a adquisicions que hagin de fer, consultar-los sobre els seus gustos o preferències.
- S'ha d'intentar no donar premis o càstigs als fills només comprant-los els objectes que desitgen o privant-los d'aquests objectes; els reforçaments verbals i l'actitud són més directes i tenen una base afectiva molt important.
- Fer comprovar, quan calgui, que la publicitat televisiva pot ser enganyosa i que l'objecte, a la realitat, pot tenir altres apreciacions.
- Ser coherents en les accions i no contradir-se.
- Establir uns límits raonables i alhora flexibles; pactar quan sigui necessari.

BIBLIOGRAFIA: TSCHORNE, P.: *Full d'Assessorament núm. 5*, FAPAC, 1987

Full d'Assessorament núm. 7, FAPAC, 1987

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT ENSENYAMENT (1983):

L'educació per al consum a l'escola.

TEMA 12

ELS JOCS I LES JOGUINES

Per a molts adults, el joc esdevé una activitat secundària, una forma d'evadir-se de rutina quotidiana. En canvi, per als nens i noies, el joc és tan imprescindible com ho és menjar dormir.

A través del joc l'infant aprèn un seguit de moviments, actes i comportaments necessaris per al seu desenvolupament físic, social, intel·lectual i emocional, que facilitaran m'endavant, la seva integració al món dels adults.

El joc ocupa un lloc essencial en la vida de la mainada, mitjançant el qual allibera tensions canalitza conflictes, descobreix l'adquisició d'unes noves capacitats i té l'oportunitat d'utilitzar els objectes que l'envolten de molt diverses maneres. És també el seu principal mit d'expressió: jugar, aprèn a estimar, a entendre's amb els altres nens i nenes, a determinar les regles del joc i a acceptar les dels seus companys.

Una de les maneres que la canalla té de conèixer i d'apropar-se al món és jugant. Fe veure que són tot tipus de personatges, els infants representen davant d'ells mateixos i d'altres dels companys de joc infinitat de rols i posen en pràctica, d'aquesta manera, tot el coneixement que tenen de la societat en la qual viuen.

D'altra banda, les joguines són de vegades un complement dels jocs i haurien de ser, en general, uns objectes que permetessin als infants de recrear el seu món, desenvolupar la seva fantasia, activar la seva intel·ligència i ajudar-los a aprendre uns comportaments socials.

El joc és un mitjà per a adquirir experiència i la joguina hauria d'estimular o ajudar l'assoliment d'aquesta experiència. La joguina ben dissenyada és la que propicia el joc, la que suggereix als infants moltes i diverses utilitzacions.

1. QUEL COM QUE ÉS NECESSARI: ELS JOCS

El joc ocupa un lloc molt important en el desenvolupament de la personalitat de infants. Per tant, és necessari dedicar una bona part del seu temps a aquesta activitat.

El joc es caracteritza perquè és una ocupació, una activitat per ella mateixa. Durant infantesa, forma part de la seva conducta i pot esdevenir la brúixola que ens permetrà d'adonar-nos del seu estat psicològic: el fet que un infant no jugui pot indicar-nos que li passa alguna cosa.

La mainada comença a jugar des dels primers mesos de vida. Així doncs, abans que els menuts parlin, ja juguen, fan coses que no tenen un objectiu extern, però que, tanmateix, els són de gran utilitat en aquest moment (per exemple, picar de peus, treure's la flassada, mirar-se les mans...); més endavant, tot aquest joc d'exercicis contribuirà al seu desenvolupament físic.

És convenient que els pares juguem amb els nostres fills perquè ens permeti d'incorporar-los a la nostra manera de pensar i d'actuar, i facilitarà el coneixement mutu.

1.1 El joc simbòlic

- "Tu seràs el metge i jo la infermera. Tinc febre i em receptaràs aquests caramels".
- "Jo seré la professora i tu el meu alumne. Com que no has fet els deures, no podràs jugar amb el meu cotxe".

Aquest tipus de converses són corrents en nens i nenes de 4 anys. Professors, metges, pares, mares, "ETÉ", astronautes, etc., són uns rols que acompanyen sovint els seus jocs. Als 5 i 6 anys és quan més desenvolupen el joc anomenat simbòlic, en què els nens són amos del seu destí i el sotmeten als seus desitjos.

Tot allò que no és possible en la realitat s'assoleix en el joc: donen el menjar a la mare, determinen quan ha d'anar a dormir la nina, volen, van a la lluna, inventen arbres i plantes que parlen i ploren, països... Sol o bé amb altres infants, construeix un món segons les seves necessitats.

2. FUNCIONS DEL JOC

- L'obtenció de plaer. L'infant juga pel sol fet de sentir plaer.
- Desenvolupa la seva creativitat, imaginació i fantasia. Inventa el seu propi món i les joguines.
- El joc li permet assolir èxits, aprendre a acceptar les reglamentacions dels jocs, utilitzar adequadament el temps.
- Acumular experiència, aprendre coses noves.
- Gaudir de certa traça, cert domini en les seves accions.
- L'elaboració, la comprensió o l'acceptació d'experiències doloroses. Quan ens enfadem amb ells, ho traslladem després a les joguines, nines, etc., a través de les qual alleugen la seva angoixa. "Osset dolent, que t'has portat malament". "Sí -contesta fent d'osset-, però no ho faré mai més".
- Possibilita que l'infant pugui expressar les seves pors, els seus conflictes i les seves ànsies. I és així com diu al seu cavallet: "Tu tens por, jo no".
- Desenvolupa el llenguatge.
- Permet la identificació amb el món dels adults: diu la nina, "Diumenge, el pare et portarà al zoològic".

La participació dels pares és imprescindible en el joc de la quitxalla. És una de les maneres que tenim els pares de connectar-nos i de conèixer el món dels infants.

Però hem de tenir cura de:

- No ser massa intervencionistes o directors dels seus jocs. Quan necessitem que deixin de jugar, els podem dir: "Vine dins de deu minuts".
- No proporcionar-los massa joguines.
- No coartar la seva llibertat.

3. I LES JOGUINES?

És evident que la mainada pot jugar a moltes coses sense joguines. En el joc, les joguines tenen una funció útil però no essencial moltes vegades.

En el joc simbòlic, freqüentment, apareixen objectes que, a causa de la mateixa naturalesa del joc, esdevenen símbols d'altres coses, i d'aquesta manera utilitzarà un pal d'escombra que serà un cavall, una capsa de cartró que serà un autobús o una pilota a la panxa que serà "una mare que espera un fill", etc.

Les joguines com a tals també serveixen, de vegades, de símbol d'una realitat: una cuina representa una cuina de veritat; un cotxe de joguina, un de veritat.

El costum de regalar joguines i de regalar joguines cares, i l'interès que els infants mostren pels aquests articles depèn d'altres raons fora de la joguina en concret, com pot ser el fet de sentir-se estimats. Per part nostra, potser busquem guanyar-nos-els, regalant-los coses que són vistos però que, fet i fet, els resultaran de poc interès i utilitat.

Hi ha certs períodes de l'any (sobretot per Nadal) que la publicitat sobre les joguines augmenta considerablement. Hem de tractar de contrarestar aquest atac frontal damunt els nens, parlant amb ells sobre la publicitat televisiva i demostrant-los que allò que anuncien no és pas sempre cert.

3.1. Qualitats que han de tenir les joguines.

- Sòlides i duradores.
- Higieniques (que es puguin rentar i de colors no tòxics).
- Que es puguin fer servir per a diferents tipus de jocs.
- Senzilles i fàcils de manejar.
- Apropiades a l'edat i maduresa.
- Diverses i suficients però mai excessives.
- Les joguines no tenen sexe: les nenes poden jugar amb trens i els nens amb nines.

Les joguines ajuden, entre moltes altres coses, a desenvolupar aspectes físics, socials i mental. Abans de comprar una joguina és convenient que en parlem amb el nostre fill, i tractem d'acord amb els aspectes del seu desenvolupament que volem potenciar.

4. REFLEXIONEM ABANS D'ESCOLLIR UNA JOGUINA

1. No cal oblidar que la joguina és necessària, però no fonamental per a jugar.
2. Hem de pensar que la joguina és i ha de ser quelcom més que un caprici passatger.
3. Podem ensenyar els nostres fills a jugar de moltes maneres diferents i econòmiques alhora.
4. Reinventem els jocs de la nostra infantesa i juguem-hi amb ells.
5. Hem de tenir en compte l'edat i el grau de maduresa de la mainada.
6. Cal tenir cura dels aspectes bèl·lics, sexistes i discriminatoris de les joguines. N'hi ha que recalquen encara més la diferència de rols entre sexes, i d'altres que desenvolupen la mentalitat bèl·lica i fomenten la mitologia de l'heroi.
7. Comprovem el contingut de la capsa de la joguina a la mateixa botiga. D'aquesta manera evitarem una frustració als infants que veuran que allò que esperaven no coincideix amb realitat.
8. No hem de pensar que la joguina més cara és sempre la millor.
9. Si al menut li agrada crear el seu propi món, la joguina ha de ser:

- neutra
- sense tecnicismes exagerats
- fàcilment muntable
- amb peces la mida de les quals sigui adequada a la seva edat
- amb materials segurs
- duradores, ja que així assoleix una "biografia" que li servirà de punt de referència en la seva història vital.

Edats	Desenvolupament físic o motriu	Desenvolupament social	Desenvolupament del pensament	Sonalls de color viu
0-6.	Anelles per			

musicals senzills,
cassets, discos

mòbils

boles de plàstic en
el bressol

contes populars

1-2 anys	Objectes que rodolin: pilotes petites de goma o de plàstic	Ninots de drap	Mòbils, encaixos senzills, joguines sonores
2-18 anys	joguines per arrossegar, bicicletes de 3 o 4 rodes (sense pedals) de plàstic o de fusta, pales, galledes	Ninots de roba, goma o pelfa flexibles	Mòbils, recipients per omplir i buidar, pots de plàstic per tapar i destapar, pilotes de diverses mesures, encaixos
8-24 anys	Joguines de transport: camions, trens, cotxes gronxadors, tobogans i escales, bicicletes i tricicles amb pedals o sense	Plats, pots, olles tapes, animals de fusta	Pissarra o paper d'embalar gruixut per pintar. contes només amb dibuixos, caixa de música
2-3 anys	Bicicleta de tres rodes i pedals, cotxes, tricicles objectes per arrossegar, joguines amb moviment, joguines per a l'aigua	Animals de fusta o pelfa, titelles, nines	Encaixos trencaclosques, tisores de punta rodona, plastilina, estris musicals
4-5 anys	Pilotes, bicicletes, globus, gronxadors, patins, objectes per a l'aigua, instruments musicals de percussió (tambor...) cassets, discos	Materials per fer disfresses, cuines, granges i animals, farmàcies, telèfons, titelles, nines i ninots per vestir, eines de diferents professions	Plastilina, fang i jocs de construcció de peces grosses, encaixos, dòminos, jocs d'associació, pissarra i guix, llapis de colors, contes amb dibuixos
6-7 anys	Pilotes, bicicletes anelles, botxes, bitlles, estris de jardineria (carretó) pala...)	Materials per fer disfresses, nines i roba, cuines, botigues, cotxes, avions, vaixells	Jocs de cartes, jocs amb instruccions, trencaclosques, oca, parxís, retoladors,

8-9
anys

Bicicletes, patins,
monopatins, objectes
d'esport, estels,
instruments
musicals (flautes,
orgues), cassets i
discos

Teatre, titelles,
radiotèlèfon, algun
animalet viu,
col·leccionisme
d'intercanvi

Eines per fabricar
joguines,
construccions
metàl·liques, jocs
de paciència,
experiments, escacs

10-12
anys

Equips esportius,
material esportiu
(futbol, bàsquet,
tennis...)
aeromodelisme,
estels, tot tipus
d'instruments
musicals, cassets i
tocadiscos

Jocs amb
reglamentació de
certa complexitat
(Monopoli, Trivial,
etc.), jocs de màgia

Materials de
construcció,
equips científics
(químics, físics,
microscopis, jocs
d'experimentació),
eines de bricolatge,
regles, compassos,
llibres d'aventures i
d'història

13-15

Equips esportius,
jocs esportius

Música, discos,
objectes d'ús
personal

Aeromodelisme,
aparells d'òptica,
llibres, màquines
fotogràfiques, jocs
d'experimentació
científica

TEMA 13

LA TELEVISIÓ: EL CONVIDAT DE SEMPRE

Ben segur que ja ni ens en recordem. Però aquest dia, més o menys llunyà, el vam convidar a casa. Li vam presentar la nostra família, el vam fer passar a la sala d'estar o al menjador. Ell va començar a parlar, a explicar-nos històries. Vam comprovar que havia viatjat molt, que sabia moltes coses i tots romaníem respectuosament atents a les seves paraules, als seus gestos, de vegades fins a la matinada. Malgrat tot, l'endemà, la vida seguia el seu curs normal, i vam haver de tornar a sortir de casa. Ell no; va restar a casa, silencios de moment, però imponent.

De mica en mica, vam acostumar-nos a la seva presència, sobretot la mainada, que moltes vegades passava hores i hores amb ell, la seva única companyia. Ningú no va pensar més que era solament un "convidat": s'anava fent invisible malgrat que cada cop més esdevenia el centre de les mirades. La seva influència creixia més i més. Paradoxalment, cada dia el notàvem menys. Recordem-nos-en: el seu nom era "TELEVISIÓ"

1. CARA I CREU DE LA MATEIXA MONEDA

Un dels aspectes que caracteritzen el món modern és el canvi accelerat de totes les coses, i un ritme que mai no haguérem pogut ni imaginar. La TV n'és un.

Molt poques vegades un avenç tecnològic ha tingut una difusió tan extensa i ràpida com a TV. El 96% de les famílies catalanes tenim almenys un aparell de televisió, o fins i tot més l'un. Avui, probablement més que mai, adults i canalla, dediquem bona part del nostre temps (20h. setmanals) a un artefacte que té, a més a més, la propietat de poder exercir una influència important en la nostra conducta.

Nogensmenys, comentem molt sovint situacions com aquestes:

- "El Josep M., el meu fill, quan mira la TV, sembla hipnotitzat."
- "Consol, filla meva, cada tarda la passes davant el televisor"
- "No sé pas que puc fer per arrancar-los de la TV"
- "Després de tantes hores de TV el Josep sembla un "zombi" de debò."

Quan sentim o diem frases com aquestes, semblaria que la TV és altament perillosa. Tanmateix, això no és pas cert: la TV no ho es per ella mateixa; el problema cal veure'l en l'ús que en fem.

La televisió pot ser un mitjà de comunicació i d'enriquiment personal alhora, però si la fem servir discrecionalment, sense seleccionar els programes amb criteri, pot esdevenir una eina perillosa per a la salut mental de l'infant, sobretot si s'hi passa moltes hores i no pot efectuar cap tipus d'elaboració personal, és a dir, si s'ho "empassa" tot.

Per tots aquests motius, cal que reflexionem seriosament sobre aquest tema, i que adoptem totes les mesures necessàries per tal d'utilitzar-lo de la millor manera possible.

No hi ha cap raó de pes perquè els pares dimiteixin davant la realitat de la forta influència d'aquest mitjà. Ben el contrari, en aquest cas, i segurament només en aquest, podem justificar l'ús de l'afirmació "a casa, mano jo".

2. LA TV.: UN PRODIGIÓS ENGINY D'ENSENYAMENT

L'èxit que té, és degut a quatre factors principals:

- a) L'excel·lent qualitat dels "professors", que són, generalment, actors professionals.

especialitzat en aquestes tasques.

- c) "L'alumne", sempre a punt per observar i per ser seduït per "aprendre".
- d) Les oportunitats per utilitzar o aplicar allò que s'ha vist.

3. LA INFLUÈNCIA FAMILIAR

Contràriament al que podríem pensar, els pares, en general, posem als nostres fills poques restriccions per veure la TV, fins i tot durant els anys preescolars.

Quan comencem a exercir aquest control, sembla que funciona durant els primer anys. Però en arribar el període d'escolar i l'adolescència, es va perdent.

Cal que no oblidem que els pares fem sempre de model per als nostres fills. De l'ús que fem de la TV (nombre d'hores, horari, tipus de programes que veiem...), dependrà l'actitud dels nostres fills davant l'aparell.

4. CADA SITUACIÓ ÉS DIFERENT: DIAGNOSTIQUEM LA NOSTRA

Els pares podem dur a terme accions concretes per tal de protegir-los dels efectes negatius de la TV. Dependran del nostre grau de consciència i de la voluntat que la TV sigui una eina educativa i controlada.

Us suggerim que contesteu el següent qüestionari, en relació a cadascun dels vostres fills i a la vostra conducta:

- Quantes hores diàries veieu la TV?
- Quins programes veieu?
- Creieu que són recomanables o escaients a les edats dels vostres fills ?
- S'hi plantegen actituds o maneres positives per resoldre les situacions o problemes?
- Estimulen la seva creativitat o li ensenyen coses noves?
- Està en condicions de comprendre els seus continguts?
- Veiu la TV sol o bé acompanyat?
- Us en parla d'allò que veu i escolta?
- Té un horari fix per anar-se'n a dormir?
- Teniu normes establertes sobre l'horari i el tipus de programes?
- Veiu la TV a l'hora de menjar?
- Es nota la influència de la TV en el llenguatge?
- Teniu el costum fer servir la TV per tal de "treure-us de sobre" la mainada?
- Compreu les coses que anuncia la TV?
- Li ensenyeu a analitzar els continguts dels programes?

5. LA PUBLICITAT

Molt sovint tots hem dit o hem sentit a dir frases com aquestes:

- "La Neus canta tot el dia les cançons dels anuncis. Se les sap totes de memòria".
- "El Rafel tot el dia juga a anuncis".

Per tal de contrarestar els efectes de la publicitat, ensenyeu-los a llegir els missatges i intenteu que reflexioni sobre: com han filmat l'espot?, quines coses ens recomanen?, per què?

reu, sempre que sigui possible, que els vostres fills verifiquin per ells mateixos la
esa dels missatges publicitaris.

Per exemple, si un detergent neteja els plats sense fregar, en mig minut, inciteu-lo
no provi amb un detergent semblant (que tingueu a casa) i que comprovi el resultat...

PODER DE LA IMATGE

A causa de l'enorme atracció que tenen les imatges, la TV és un formidable
instrument educatiu, fins al punt que s'està convertint en el contrincant més poderós
del professor i fins i tot del pare. Per tal d'aprofitar de la manera més eficaç les
virtuts pedagògiques de la televisió, cal que els pares i els professors dosifiquem i
orientem els programes sobre la base de les dades que aporten els psicopedagogs
moderns, sobre l'evolució dels processos psicològics que viu l'infant des del seu
naixement fins a l'adolescència, pel que fa a la imatge:

1ª Infància (fins als 3 anys). 1ª Fase:

Actua només la suggestió. Els nens no s'adonen del que veuen. Hi ha qui diu
que fins als 5 anys no distingeixen del tot entre somni i realitat.

2ª Infància (de 3 a 5/7 anys). 2ª Fase:

Podrien arribar a capir imatges simples, i fins i tot la imatge dinàmica sense
complicació de muntatges. La percepció continua essent rudimentària i orientada
envers el món dels objectes. La imaginació supleix les llacunes de la comprensió.
Es dona un progrés de preferències: de la falla es passa a admirar més "l'acció"
veritable (indis...) o possible (estracanades còmiques...)

1ª i 2ª Infantesa (de 5/7 als 10/11 anys). 3ª Fase:

Primeres manifestacions del pensament lògic. Inici de desempatllament del
mite i d'observació del món exterior amb més objectivitat. Respecte a la imatge
sonora, pot seguir un conte, bé que no en distingeixi les veus (de nen i de dona, per
exemple). Pot arribar a capir alguns muntatges, així com alguns significats de
planificació i de moviments de cambra. En grup, els resultats de comprensió, si hi
ha discussió, milloren sensiblement.

Preadolescència (d'11/12 a 14/15 anys). 4ª Fase:

Retrocés a la subjectivització del món exterior en perjudici de l'interès per
les coses concretes. Es percep, ja, la relació efecte-causa. Disminueixen les
dificultats davant de la imatge dinàmica sense arribar, però, a una visió "activa" i/o
"abstractiva" quant a significats. No hi ha tampoc receptivitat "estètica", però sí
"tècnica". Per això és un bon moment per treballar els virtualismes tècnics
elementals -trucatges- més que no pas la "bellesa". Comença el sentit crític malgrat
que els gustos continuïn marcats per l'entorn i agafi impuls el culte als "ídols" que
trobem en qualsevol sèrie.

Adolescència. 5ª Fase:

Manifestació de capacitats adultes. Possibilitat d'aprenentatge quant a la
visió activa i abstractiva així com a l'experiència estètica. Imatge entesa com a
representació, expressió i comunicació d'idees. Moment bo per treballar amb
"discòrums", "cinema-debats", etcètera. Interessos desplaçats per temes que
ajuden a una vida interior pròpia i experiències al seu abast (temes sobre amistat,
amor, temes socials, etcètera).

1979]

7. TELEVISIÓ

7.1. Inconvenients

- Certes persones es poden sotmetre al mitjà, generant-los dependència o addicció.
- Pot coartar les relacions humanes (familiars, d'amistat, etc.)
- Pot generar passivitat mental en certs individus.
- Inicia al consumisme poderosament.
- Pot ser perillosa per als nens perquè:
 - els pot produir distanciament de la família i amics.
 - no afavoreix el desenvolupament de la imaginació ni de la creativitat.
- Influeix en el seu llenguatge i vocabulari.
- El contingut dels programes no acostuma a ser adequat per a ells.
- Algunes imatges els poden produir por, angonya i inquietud.
- La repetició d'escenes violentes els pot insensibilitzar davant de situacions d'aquesta mena.
- Pot influir en el seu rendiment escolar per cansament físic i/o psíquic (peresa mental).
- Són fàcilment manipulats per la publicitat.
- Si la veuen moltes hores (cosa molt freqüent) no poden realitzar altres activitats necessàries per al seu desenvolupament físic o psíquic.
- Els pot fer perdre el contacte amb la realitat.

7.2. Avantatges

- La imatge permet un contacte més real i directe amb la notícia.
- Encara que intervé el so i el llenguatge, es pot suprimir i explicar la notícia mitjançant imatges, amb la qual cosa s'afavoreix la comunicació internacional pel fet que aquest mitjà supera els idiomes.
- Distreu espectacularment.
- Pot ser el mitjà per culturitzar grans masses de sers humans.
- Pot mantenir, sense dificultat, l'atenció de l'espectador durant molt temps.
- Pot arribar a molts indrets i racons, encara que no tant com la ràdio.

8. FEM UN BON ÚS DE LA TELEVISIÓ

Cal:

- Ser conscients de la importància del tema.
- Analitzar el comportament familiar i de cada un dels seus membres.
- Evitar contradiccions en els adults: "prou de veure la TV" (...) "Vés a veure la TV i deixa'm en pau".
- No elogiar el fet que la mainada coneixi anuncis i programes de TV.
- Donar-los els estímuls i les atencions adients perquè no es tanquin amb la TV quan s'avorreixin (jugar, dibuixar, fer esport,...).
- Assolir a, poc a poc, la racionalització del seu ús.
- Educar-los perquè descobreixin els enganys de la publicitat.
- Conèixer prèviament els continguts d'alguns programes per orientar-los.

- Dosificar el temps de TV amb l'acord de tota la família, i mantenir-lo fermament.
- Cercar un equilibri entre el temps lliure i la TV.
- No tenir engegada la TV com a "so de fons".
- No connectar-la per veure què fan, sinó per a veure el programa que ens interessa, i en acabar, tancar-la.
- No canviar de canal sense consultar la resta de la família que l'està mirant. Cal ensenyar a respectar.
- Tenir en compte que també podem aprendre dels programes dolents, sempre que els analitzem críticament.
- Instruir-los sobre els aspectes tècnics, estètics, de llenguatge i de les idees que hi ha darrere dels programes.
- Tenir sempre present que la TV és un meravellós instrument, que hem de fer servir convenientment, per tal que no ens esclavitzi a nosaltres o a la mainada.

9. BIBLIOGRAFIA

- Erausquin, M.A.; Matilla, L.; Vázquez, M.: *Los teleniños*. Ed. Laia, 1981.
- Escuelas Activas de Padres: *La influencia de la TV. en los niños*. Ed. Ajuntament Esplugues de Llobregat, 1984.
- Mander, Jerry: *Cuatro buenas razones para eliminar la TV*. Ed. Gedisa, 1984.
- Montenegro, Hernán: *TV. ¿Comunicación o contaminación?*. Ed. Galdoc, 1984.
- Perspectiva Escolar núm. 31, 1979.

ANALITZAR EL TEMPS

Planificació del temps permet alhora racionalitzar les activitats escolars i tenir més llibertat. Les mesures que aconsellem són les següents:

1.- Estudiar només una o dos hores diàries (segons les necessitats), i en comptades pauses, exàmens, etc.- més temps.

2.- Textos i les eines que es necessiten per a l'estudi sempre en el mateix lloc.

3.- Fer les activitats que resulten més fàcils, i començar a estudiar per aquí, deixant després les més difícils.

4.- La llibreta i un horari per anotar les feines a fer.

CONFERÈNCIES

5.- Fer tot ser una font de plaer o bé de problemes. Creiem que és convenient realitzar petits passos per aprofitar millor la lectura:

6.- Fer una visió de conjunt del text, sobre la base al títol, subtítols, índex i resum tot si n'hi ha.

7.- Fer, com ho fan els periodistes, el missatge de l'autor, per la qual cosa podem fer aquest qüestionari:

8.- Què tracta?, qui?, com?, què?, quan?, on?, per què?
9.- De què manera de saber que els fills han comprès allò que és essencial de la lliçó, és fer-los que ens l'expliqui amb les seves paraules, a la seva manera. Els infants i joves també poden accedir a la millor comprensió d'allò que han llegit fent-se a fer resums.

TÈCNICA DEL RESUM

10.- La paraula de resumir és posterior a la de subratllar.

11.- Si vol dir posar amb les nostres paraules allò que és important de la lliçó.

12.- Un resum haurà de tenir l'extensió aproximada d'una quarta part del text primitiu.

13.- És important, però amb precisió. Un resum haurà de fugir dels detalls sense importància, tenir les dades necessàries que asseguruen una informació perfecta.

14.- En resum, totes les idees hauran d'estar perfectament integrades, enllaçades i connectades.

15.- L'anar d'allò general i important del tema a allò particular. D'allò fonamental a l'aplicatiu.

16.- La sentència d'un resum haurà de recordar un text normal. El seu desenvolupament ha de ser en un sol paràgraf.

17.- La millor manera de facilitar la comprensió i ajuda molt a repassar les lliçons.

CONFERÈNCIES

18.- Els adolescents aprenen millor quan algun company de la seva mateixa edat o una persona gran que ells, els expliquen les matèries. En aquests casos, nosaltres podem ajudar-los facilitant-los la possibilitat de:

-Convidar un company o a una companya a casa per a estudiar.

-Preparar el treball en equip (quan sigui necessari).

-Parlar amb els professors perquè ens aconsellin quin és el company o la companya més adient per estudiar amb els nostres fills.

10. ALLÒ QUE ÉS CONTRARI ALS HÀBITS

Serà interessant per als estudiants que observin també que n'hi ha molts que rendeixen poc en els estudis, perquè no són capaços de sotmetre's a sistemes ordenats i als costums adequats.

Els imprevitzadors, que cada dia obren d'una manera i mai no saben del cert què és el que estudiaran, com ho faran o quin pot ser el millor sistema.

Els distrets, que tot ho deixen per al darrer moment en mancar-los un mínim d'atenció per a programar-se o ordenar-se i per a calcular llurs necessitats i exigències.

Els pretenciosos, que tot sovint sobreestimen les seves pròpies possibilitats i no en fan el millor profit en calcular malament el que poden donar d'ells mateixos.

Els imitadors, que sempre consideren bo el que fan els altres i es limiten a imitar-los, sense adornar-nos de les grans diferències que hi pot haver en cada cas.

Els passotes, que actuen sempre a l'atzar, sense cap consistència mental i sense capacitat de reflexió per a calcular el que pugui ser més convenient.

11. BIBLIOGRAFIA

-CASTILLO C., Gerardo: *Los padres y los estudios de sus hijos* EUNSA. Pamplona, 1983.

-Cuaderno de divulgación n° 2: *Aprender a estudiar*. Gabinete Psicopedagógico Municipal VILLENA - VALENCIA.

-CHICO G., Pedro: *Estudiar con eficacia*. Centro vocacional LA SALLE (BURGOS).

-PALLERO, Senador: *Aprender a estudiar*. Editorial Método de Estudio. Madrid, 1980.

-Perspectiva Escolar n. 82: *Hàbits i tècniques de treball*. Publicació de "Rosa Sensat".

-ROWNTREE, Derek: *Aprender a estudiar*. Ed. Herder. Barcelona, 1982.

35 NOTES ESCOLARS

"Tinc por de portar les notes a casa" - diu la Cecília a una companya, tot i que l'escola no la malament; té un bon rendiment acadèmic i ha superat amb èxit els períodes avaluatius del 35.

Com se senten els infants i adolescents que, malauradament, porten a casa unes "males notes"?

Les qualificacions (notes) escolars són una quantificació, generalment numèrica, de l'avaluació dels alumnes. Aquestes notes són establertes pel professor a través de dades mètriques o bé d'un altre codi (també s'utilitzen altres conceptes: bé, suficient, notable...).

Aquestes qualificacions, quan s'interpreten, tenen una sèrie de repercussions:

- Influeixen sobre l'estimació que l'alumne té de si mateix i pot ser la causa que els altres l'aprecin o el rebutgin.
- Determinen la promoció de l'alumne (que passi al curs següent) o la seva repetició, unit-se a un altre grup d'alumnes (fet que pot significar negatiu per al repetidor o, el que es pretén, positiu per al seu procés d'aprenentatge).
- Indiquen l'èxit o el fracàs actual i el probable futur.
- Influeixen en l'actitud dels pares sobre els fills.

Les notes, en general, afecten emocionalment els alumnes i les famílies; i en ocasions iben a ser el centre d'atenció del procés educatiu. I això que aquest és molt més ric i la seva loració és molt més complexa que jutjar infants i adolescents a través d'unes dades mètriques.

mb això no volem negar la importància de les qualificacions escolars; representen un dels icles entre l'escola i la família, però no l'únic i bàsic. Per això convé saber llegir-les i erpretar-les de la manera més justa per a escolars i estudiants. L'important és poder interpretar a través d'aquestes notes ells han donat el millor de si mateixos, si han fet tot el que han pogut. es tracta que siguin els millors, sinó que donin el millor de si mateixos.

Però no es pot saber si han donat el millor de si mateixos només a través de les notes colars, encara que aquestes donen una idea aproximada del rendiment acadèmic. **Les notes n de completar la informació que els pares ja han de saber si durant el curs han fet un guiment del procés d'aprenentatge dels fills** i han mantingut un contacte habitual amb el seu xfessor o tutor. Així poden ajudar a millorar el procés si mentre dura s'ha presentat alguna ïcultat.

De setembre a juny sembla que hi ha molt de temps per arreglar el que no vagi bé. ncara queda molt de curs", poden pensar alguns pares, o "a veure què passarà l'últim mestre", poden pensar altres. Però quan les notes arriben (i no s'ha fet un seguiment), vénen sorpreses, les preocupacions "vaja, quines vacances ens esperen a tots!" i a corre cuita tenta salvar un curs que s'enfonsa.

Per tot això, fer un seguiment del desenvolupament del curs dels fills esdevé una tasca cessària per poder prendre decisions en el moment oportú, i el que és més important, prendre cisions d'acord amb el professor tutor i els propis fills.

Els pares no poden oblidar tampoc, a l'hora d'interpretar les notes, la diferència entre el

pares que no han estat brillants en els estudis desitgen el contrari per als fills; els pares que van tenir èxit escolar no esperen menys dels seus. També s'ha de considerar que no tots els infants i adolescents comencen amb bon peu els estudis, i pot ser que els primers cursos esdevinguin "difícils". Cal mantenir una estimulació constant i una confiança en ells perquè la seva evolució sigui favorable.

Estimular no és, per exemple, "a la teva edat el teu germà gran estava fart de notables", o "fixa't com llegeix l'Anna, i és més petita que tu. Aquesta sí que està espavilada". Considerem que reforçar la tasca de l'infant i l'adolescent és sàpiguin malgrat els seus resultats baixos, que es confia en ells, que se'ls estima i anima a treballar, i de segur que els seus esforços seran més grans. Ja hem citat anteriorment que les notes escolars poden ser en ocasions el centre d'atenció del procés educatiu de l'infant i adolescent, i que aquest procés és molt més ric i la seva valoració és més complexa que establir unes dades numèriques al llarg del curs. Per això tractarem d'analitzar més acuradament alguns conceptes relacionats amb les notes: **qualificacions escolars, rendiment escolar (acadèmic) dels alumnes, èxit escolar, avaluació i expectatives dels alumnes**.

1. QUALIFICACIONS ESCOLARS

Aquest concepte ja ha estat definit, però explicarem quines finalitats pretén:

- Personal (alumne): servir d'incentiu en l'aprenentatge dels alumnes (tot i que els resultats negatius poden generar sentiments d'aversi a l'escola).
- Familiar: informar sobre el progrés de l'infant i de l'adolescent.
- Social: determinar el nivell adquirit pels alumnes respecte a normes d'adaptació social i cultural. Per interpretar aquesta finalitat cal reflexionar sobre quins valors prevalen actualment en la nostra societat respecte als estudis i titulacions d'una persona. Les notes són un indicador social que fan prendre postura a qui les interpreta.
- Escolar: registrar l'avenç personal de l'alumne i del grup d'alumnes, l'encert o no dels mètodes de treball, l'eficiència del docent, etc.

Hi ha diferents maneres d'atorgar notes: quantitativament i qualitativament. Respecte a la primera, hem de dir que a una expressió verbal se li assigna un número: suspès (de 0 a 4), aprovat (5), etc. L'objectiu d'expressar-lo numèricament respon, en principi, per poder realitzar un tractament estadístic de les dades, intentant obtenir una major precisió de les qualificacions escolars. Les escales de qualificació que més s'empren són:

0 a 4: suspès	0 a 2: molt deficient
5 a 6: aprovat	3 a 4: insuficient
7 a 8: notable	5: suficient
9 a 10: excel·lent	6: bé
	7 a 8: notable
	9 a 10: excel·lent

Pel que fa a les qualificacions qualitatives, direm que amb aquestes, el professor situa l'alumne dins unes agrupacions preestablertes, com per exemple: apte o no apte, suspès, aprovat, etc. sense expressar-ho numèricament. Per exemple, el que s'utilitza a Cicle Inicial, són qualificacions qualitatives, i en valorar les diferents àrees d'aprenentatge (matemàtiques, llengua, experiències...), es fa indicant PA (progressa adequadament, NM (necessita millorar))..

RENDIMENT ESCOLAR DE L'ALUMNE

Es considera com a rendiment escolar el nivell de coneixements de l'alumne mesurat a través de proves d'avaluació. No és solament que es mesura el rendiment mitjançant el que hom reix com a exàmens, controls, etc., sinó que es fa una avaluació contínua i, per tant, es té en compte tot el procés d'aprenentatge que realitza l'alumne. L'avaluació, a més a més, informa sobre altres elements del centre escolar.

AVALUACIÓ

No solament mesura els coneixements, sinó que té en compte el desenvolupament global de infants i dels adolescents: afectiu, social, psicològic, de manera que es converteix en un instrument orientador per als mateixos alumnes. Així, l'avaluació és un sistema integrat dintre del sistema educatiu, i tracta de proporcionar el màxim d'informació per millorar el procés educatiu, reajustar els objectius d'aquest procés, revisar els plans, programes de treball, mètodes i cursos que s'empren a l'escola, i també ajudar i orientar els alumnes.

Amb tot això, es pot deduir que l'avaluació no està únicament plantejada vers els alumnes; va destinada també al centre (avaluació del sistema d'organització), al docent (avaluació de la planificació i de l'acció dels professors).

Quan va adreçada als alumnes, s'ha d'entendre com una avaluació formativa, com a mitjà per orientar el treball dels alumnes, per conèixer el seu nivell formatiu i per estimar el grau de assimilació de l'ensenyament que rep. Segons el moment avaluatiu, és a dir, en el període de temps que s'aplica, l'avaluació adreçada als alumnes es pot classificar en:

- Inicial: es valoren les aptituds dels alumnes, els seus interessos, el grau de coneixements en el present, la seva motivació; serveix de primera orientació als professors per poder contrastar amb posteriors valoracions, per determinar els progressos respecte a aquesta valoració inicial.
- Contínua: es fa una diagnosi de les dificultats trobades en l'aprenentatge de l'alumne, per anar-les disminuint en els aprenentatges posteriors. Es té en compte l'evolució del curs, com estava al principi i com va progressant.
- Final: és la comprovació de l'assoliment dels objectius i el plantejament dels posteriors.

Les funcions de l'avaluació són de:

- Diagnosi. Comprovar fins a quin punt s'han aconseguit els objectius proposats, i amb això es pot determinar el grau de concordança o discrepància entre els objectius previstos i els aconseguits;
- Orientació o reorientació del procés educatiu, tant en la seva estructura (planificació), com en la seva aplicació (recursos);
- Pronòstic o predicció de les possibilitats de l'alumne com a base per a la seva orientació personal, escolar i professional;
- Control del rendiment dels alumnes.

ÈXIT ESCOLAR

Aquest va referit als alumnes que estan en període de formació a l'escola i han superat els objectius programats. Serà, doncs, els tipus d'objectius i com es plantegin allò que influirà en

desenvolupament maduratiu dels alumnes, per més que aquests s'esforcin difícilment podran obtenir l'èxit. Per tant, per fixar els objectius, s'han de tenir en compte, com a mínim, tres tipus de criteris:

- El criteri acadèmic. Per tenir èxit s'han de superar els continguts assenyalats per les autoritats acadèmiques.
- El criteri psicològic. L'èxit escolar queda supeditat al desenvolupament de les capacitats i de les aptituds de l'alumne. A l'hora de fixar els objectius, no es poden fixar aquells que per al propi desenvolupament de l'infant i de l'adolescent no es puguin superar. Cal tenir present, també, el seu ritme individual.
- El criteri social. Són exigències que sorgeixen de la societat (necessitats professionals, polítiques...), que incideixen en els objectius a fixar. De vegades, el criteri social pot posar el llistó massa alt.

5. EXPECTATIVES DELS ALUMNES O GRAU D'EXPECTACIÓ

Les expectatives dels alumnes ens situen davant les aspiracions o desigs concrets que l'infant i l'adolescent es plantegen respecte a una tasca específica; és a dir, els alumnes han realitzat unes feines, i autavaloren aquest treball, de manera que preveuen una valoració aproximada que farà el professor.

Si aquestes expectatives no coincideixen amb els resultats atorgats pel professor, pot repercutir negativament en els alumnes, generant desinterès, frustració, etc. Per tant, està relacionat també amb la por al fracàs. Si la feina que han de realitzar presenta força dificultats, els alumnes tindran un grau d'expectació més baix. Per exemple, l'infant i l'adolescent poden pensar: "és una feina difícil, a més a més s'ha treballat poc a classe. No sé si me'n sortiré".

Els alumnes que presenten un grau d'expectació més elevat poden superar els possibles entrebancs amb què es trobin; per això és convenient crear un clima de confiança i seguretat en els alumnes que els possibiliti a augmentar la seva motivació per l'estudi. Per contra, els que presenten un nivell baix d'expectació tenen més facilitat a sentir frustració per les dificultats que trobin en els seus estudis, la qual cosa fa més difícil poder-les superar.

Amb tot el que hem descrit fins ara, podem dir que durant un període avaluatiu, el procés d'aprenentatge que realitzen els alumnes és avaluat i mesurat de manera que aquesta valoració es concreta en unes qualificacions (notes) que expressen una idea aproximada del seu rendiment acadèmic.

Les notes escolars esdevenen molt importants, ja que no solament és la relació examen/nota, sinó que hi ha molts altres factors a considerar abans d'arribar a aquesta dada que hom espera al final de cada avaluació i sobretot al final de curs. Dels factors que ja hem anat descrivint, en volem destacar alguns:

6. FACTORS QUE INCIDEIXEN EN LES QUALIFICACIONS ESCOLARS

La valoració que es fa de les notes influirà sobre l'estimació que els alumnes posseeixen de si mateixos i pot ser un factor d'influència perquè els companys els acceptin o els rebutgin. Determinen la seva promoció o els converteixen en uns reprovats que han de repetir curs, unint-se a un altre grup d'alumnes; indiquen l'èxit o fracàs present i el probable futur; influeixen en l'actitud dels pares respecte llurs fills. Afecten emocionalment els alumnes i les famílies i, en ocasions, les notes escolars són el centre d'atenció del procés educatiu, la valoració i trajectòria del qual és molt més rica i complexa, per la qual cosa és molt difícil que puguin ser expressades únicament per un número.

En el rendiment dels alumnes influeixen característiques de personalitat com l'extraversió, introversió, ansietat, els aspectes motivacionals; també hi influeixen els interessos dels alumnes i els hàbits d'estudi, relació alumne-professor, autoestima...

Les interpretacions de la família sobre les notes escolars també tenen el seu grau d'incidència. L'infant i l'adolescent no han de percebre mai que se'ls estima o no en funció de les notes. Més encara, pensem que no se'ls ha d'estimar més o menys en funció dels resultats acadèmics. Per aquest motiu, considerem que tampoc no se'ls ha de premiar o castigar si els infants i adolescents aprofiten o suspelen, ja que si ho fem així estem potenciant actituds de rendiment en funció del que s'obindran. Infants i adolescents han de gaudir de l'estudi, de l'escola, d'aprendre per aprendre. No obstant això, ajudar-los i estimular-los en la seva tasca augmenta la seva motivació per l'estudi.

Despreocupar-se o obsessionar-se per les notes, pot fer que els infants i adolescents se sentin menyspreats per la tasca que realitzen, tan per desinterès com per manca de confiança en cada un dels casos.

És convenient, tal com indicàvem al principi, fer un seguiment de l'evolució escolar dels nostres fills, que no ha de representar angonya per a ells i si un sentiment de confiança i que es valora la tasca que realitza a l'escola. Els pares, quan llegeixen les notes que porten els fills a casa, difícilment poden interpretar i tenir en compte tot el procés d'aprenentatge que han viscut a l'escola durant el curs; per tant, ajudar en l'aprenentatge dels fills i mantenir un contacte directe amb l'escola, amb els professors o tutors esdevé fonamental per poder aportar des de casa tot allò que és positiu per millorar el rendiment dels nostres fills. Pensem que unes notes satisfactòries o insatisfactòries no són exclusivament responsabilitat dels alumnes, sinó de tot l'entorn on es desenvolupen.